

Monologion

tur gaudium tuū: quia non minus gauderes pro eo quā p teipso. Si vero duo vel tres vel multo plures idipm haberent tantundem pro singulis quantū p teipso gauderes: si singulos sicut teipm amares. Ergo in illa perfecta caritate innumerabilium angeloz beatorum et hominum: vbi nullus minus diligit aliu quā seipm: non aliter gaudebit quisq; p singulis alijs quam pro seipso. Si ergo cor hominis de tanto suo bono vix capi et gaudium suuz quomō capax erit tot et tantorum gaudiorū? Et vtiq; quantum de bono eius gaudet sicut in illa perfecta felicitate vnusquisq; plus amabit sine comparatōe deum quā se et omnes alios secum ita plus gaudebit absq; estimatiōe de felicitate dei quā de sua et omnium aliorum secum. Sed si deum sic diligent toto corde: tota mente tota anima: vt tamen totum cor: tota mens tota anima non sufficiat dignitati dilectōis: profecto sic gaudebunt toto corde tota mente tota anima vt totum cor: tota mens: tota aīa nō sufficiat plenitudini gaudiū.

¶ An hoc sit gaudium plenum quod promittit dominus. **¶** Capitulum. XXVI

Deus me: et dominus me. Spes mea et gaudium cordis mei dic anime mee si hoc est gaudiū de quo nobis dicis per filium tuū petite et accipietis: vt gaudium vestrū sit plenum. Inueni namq; gaudium quoddam plenum et plusq; plenum. Pleno quippe corde plena mente: plena anima: pleno toto hoīe gaudio illo adhuc supra modum supererit gaudium. Non ergo totū illō gaudiū intrabit ingaudētes: sed totū gaudentes intrabunt in gaudium.

¶ Dic domine dic seruo tuo: int? in corde suo si hoc est gaudium in quod intrabunt serui tui: qui intrabunt in gaudium domini sui. Sed gaudiū illud certe quod gaudent electi tui: nec oculus vidit:

nec auris audiuit: nec cor hominis ascendit. Nōdum ergo dixi: aut cogitavi domine: quātum gaudebunt illi beati tui? Vtiq; tantum gaudebūt quātum amabunt: tantum amabunt quātum cognoscēt. Quātum te cognoscant domine tūc et quantum te amabunt. Certe nec oculus vidit nec auris audiuit: nec in cor hominis ascendit in hac vita: quantum te cognoscant. et amabūt in illa vita? Pro deus cognoscat te amē te: vt gaudeam de te. Et si non possū in hac vita ad plenum vel proficiā in dies vsq; dum veniat illud ad plenum: proficiat hic in me notitia tua et ibi fiat plena: crescat amor tuus: et ibi sit plenus: vt hic gaudium meum sit in spe magnum et ibi sit in re plenum. **¶** Domine per filium tuum iubes imo consulis petere et promittis accipere vt gaudium nostrū sit plenum. Peto domine quod consulis: per admirabile consiliariū nostrū accipiā quod promittis: per veritatem tuā vt gaudium meū plenum sit. Deus verax peto accipiam vt gaudium meū plenum sit. **¶** Meditef interim mēs mea: loquatur inde lingua mea. **¶** Amet illud cor meum: sermocinet os meum. **¶** Esuriat illud anima mea siti: et caro mea desideret tota substantia mea donec intrem in gaudium domini qui es trinus et vnus deus benedictus in secula Amen.

¶ Explicit prologion liber Reuerendi patris Anselmi Abbatis Beccensis et post Archiepi Cantuarien.

¶ Incipit prefatio beati Anselmi Episcopi cantuarien. In monologion.

Quidamfrēs
sepe me studioseque precati sunt vt quedā de illis que de meditanda diuinitatis essetia et quibusdā alijs hu

ius meditatōi coherētib⁹ vsitato sermo-
ne colloquēdo ptuleraz sub quodā eius
meditatōis exēplo describerē: cuius sci-
licet scribendo meditatōis magis scōm
suā volūtātē quā scōm rei facilitatē aut
meā possibilitatē hāc mihi formā p̄stite-
rūt quaten⁹ auctoritate scripture penit⁹
nihil in ea p̄suaderet. Sed quicquid p̄ sin-
gulas inuestigatōes finis assererz id ita
eē plano stilo ⁊ vulgari⁹ argumēt⁹ sim-
plici⁹ disputatiōe et rōis necessitas bre-
uiter cogēt et veritat⁹ claritat⁹ patēter oñ-
deret. Voluerūt etiā vt nec simplicibus
peneq⁹ fatuis obiectōib⁹ mihi occurren-
tib⁹ obuiare cōtēpnerē qd̄ quidē diu tē-
ptare recusauī atq⁹ mecū re ip̄a cōparās
multis me rōib⁹ excusare tēptauī. Quā
em̄ id qd̄ petebāt vsus sibi optabant faci-
lius tāto mihi illud actu inuigebāt diffi-
cili⁹: tandē tamē victus tū p̄cū modesta
importunitate tū studij eorū nō cōtemp-
nēda honestate: inuit⁹ quidē propter rei
difficultatē ⁊ ingenij mei imbecillitatē qd̄
p̄cabatur incepti s̄ libēter propt̄ eorū cari-
tatē quātū potui in eorū diffinitōem effe-
ci. Ad qd̄ cū ea spe sim adduct⁹ vt quicquid
facerē illis solis a q̄bus exigebat̄ eēt no-
tū ⁊ paulopost̄ idip̄z vt vilē rē fastidiētī-
bus cōtēptu esset obruēdū scio me in eo
nō tā p̄cantib⁹ satisfacere potuisse quaz
p̄cib⁹ me p̄sequētibus finē posuisse. Ne
scio tū quō sic p̄ter spem euenit vt nō so-
lū p̄dicti f̄res s̄ ⁊ plures alij scripturā ip-
sā q̄sq⁹ eā sibi trāscribēdo in longū me-
morie cōmēdare satagerēt quā ego sepe
retractās nihil potui inuenire me in ea di-
xisse qd̄ nō catholicorū pat̄z ⁊ maxie bea-
ti augustini script⁹ cohereret. Quapropter
si cui videbit̄ qd̄ in eodē opusculo ali-
quid ptulerim qd̄ aut nimis nouū sit aut a
veritate diffetiat rogo ne statim me aut
vt p̄sup̄tozē nouitatū aut falsitat⁹ asser-
tozē exclamet s̄ pri⁹ libros beati augusti-
ni de trinitate diligētē p̄spiciat deinde
scōm eos opusculū meum diiudicet.

Quod em̄ dixi sūmā trinitatē posse dici
tres substātiās grecos secur⁹ sū qd̄ cōfite-
tur tres sbas eē in vna p̄sona eadē fide.
Nāz h̄ significāt in deo p̄ sbam qd̄ nos p̄
p̄sonā. Quēcūq⁹ aut̄ dixi sub p̄sona se-
cū sola cogitatōe disputātis ⁊ inuestigā-
tis ea qd̄ pauus nō aiāduertisset plata sūt
sic sciebā eos velle quoz petitiōi obseq̄ i-
tēdebā. Precor aut̄ ⁊ obsecro vehemē-
ter siq⁹s h̄ opusculū voluerit trāscribere
vt hāc p̄fationē in capite libelli ante ip̄a
capitula studeat p̄ponere. Multū em̄ p̄
desse puto ad intelligēda ea qd̄ legerit ibi
Si qd̄ pri⁹ qua intentōe que mō disputa-
ta sic cognouerit. Puro etiā qd̄ siq⁹s hāc
ip̄am p̄fatiōem viderit pri⁹ nō temere in-
dicabit si qd̄ ⁊ contra suā opiniōne p̄o-
latum inuenerit.

Explicit p̄fatio.

Incipiūt capitula.

Quid sit quoddā optimū ⁊ maximū ⁊ sū-
mū oim̄ que sūt. **C**apitulū. i.

De eadem re. **C**apitulū. ij.

Quid sit quedā natura p̄ quā ē quicquid est
q̄ p̄ se est ⁊ ē sūmū oim̄ qd̄ sūt. **C**ap. iij.

De eadē re qd̄ sicut illa ē p̄ se ⁊ alia p̄
illā ita alia sit ex se ⁊ alia ex illa. **C**a. iij.

Quid illa nō sit vlla iuuāte cā ducta ad
eē: nec tamē sit p̄ nihil aut ex nihilo: aut
quō intelligi possit esse p̄ se ⁊ ex se. **v.**

Quō alia oīa sicut p̄ illā ⁊ ex illa. **vj.**

Quō intelligēdū sit qd̄ omnia fecit ex
nihilo. **C**apitulū. vij.

Quid ea que facta sūt ex nihilo nō nihil
erant anteq̄ fierent quantū ad rationes
faciētis. **C**apitulū. viij.

Quid illa sit quedā rerū locutio sicut fa-
ber dicat pri⁹ apud se qd̄ factur⁹ est. **ix.**

Quid tamen multa sit in hac similitudine
dissimilitudo. **C**apitulū. x.

Quid hec sūme eēntie locutio sit sūma
essentia. **C**apitulū. xi.

Quid sicut oīa p̄ sūmam essentias facta
sūt ita vigeāt p̄ ip̄am. **C**ap. xij.

Monologion

Quod illa sit in omnibus et omnia sint ex illa et per illam et in illa. **Capitulū. xiiij.**

Quod possit aut non possit de illa dici substantialiter. **Capitulū. xiiij.**

Quod idem sit illi iustam quod est esse iusticia et eodem modo de hijs que similiter de illa dici possunt et quod nihil horum monstrat quod illa vel quanta sit sed quid sit. **Capitulum. xv.**

Quod ita sit simpliciter ut omnia que de eius essentia dici possunt unum idemque sit in illa et nihil de ea dici possit substantialiter nisi in eo quod quid est. **Capitulum. xvij.**

Quomodo sit sine principio et sine fine. **Capitulum. xvij.**

Quomodo nihil fuit ante aut erit post illam. **Capitulū. xvij.**

Quod illa sit in omni loco et tempore. **Capitulum. xix.**

Quod in nullo sit loco aut tempore. **Capitulum. xx.**

Quod sit in omni et in nullo loco. **Capitulum. xxi.**

Quod melius intelligi possit esse ubique quam in omni loco. **Capitulum. xxij.**

Quod melius intelligi esse semper quam in omni tempore. **Capitulum. xxij.**

Quod nullus mutabilis sit accidentibus. **Capitulum. xxiiij.**

Quod illa dicenda sit substantia et quod sit extra omnem substantiam et singulariter sic quicquid est. **Capitulum. xxv.**

Quod non contineatur in communi tractatu substantiarum et tamen sit substantia et individuus spiritus. **Capitulum. xxvj.**

Quod idem spiritus simpliciter sit et creata illi comparata non sint. **Capitulum. xxvij.**

Quod eius locutio idipsum sit quod ipse nec tamen sint duo sed unus spiritus. **Capitulum. xxvij.**

Quod eadem locutio non consistat pluribus verbis sed sic unum verbum. **Capitulum. xxix.**

Quod ipsum verbum non sit similitudo factorum sed veritas essentie facta vero sicut aliqua veritatis mutatio et que nature magis sint quam alie et prestantiores. **Capitulum. xxx.**

Quod summus spiritus seipsum dicat coeterno verbo. **Capitulum. xxxi.**

Quod uno verbo dicat se et quod fecit. **Capitulum. xxxij.**

Quod suo verbo videri possit dicere creaturam. **Capitulum. xxxij.**

Quicquid factum est in eius verbo et

scientia sit vita et veritas. **Capitulum. xxxiiij.**

Quod incomprehensibili modo dicat vel sciatur res a se factas. **Capitulum. xxxv.**

Quod quicquid ipse est ad creaturas hic sit et verbum eius: nec tamen ambo pluraliter. **Capitulum. xxxvj.**

Quod dici non possit quid duo sint quod unus necesse sit esse duos. **Capitulum. xxxvij.**

Quod idem verbum sit a summo spiritu nascendo. **Capitulum. xxxviii.**

Quod verissime illud sit parens illud vero proles. **Capitulum. xxxix.**

Quod illud verissime gignat illud verissime gignatur. **Capitulum. xl.**

Quod alterius verissime sit esse genitor et filium alterius patrem et genitum. **Capitulum. xli.**

Quod retractatio communionis amboque et proprietatum singulorum. **Capitulum. xliij.**

Quod alter alterius sit essentia. **Capitulum. xliij.**

Quod aptius dici possit filius essentia patris quam pater essentia filii et quod similiter sit filius patris virtus et sapientia et similia. **Capitulum. xliij.**

Quomodo quedam ex hijs que sic perferuntur aliter quoque possint intelligi. **Capitulum. xlv.**

Quod filius sit intelligentia intelligentie et veritas veritatis et similiter de similibus. **Capitulum. xlvj.**

Quod in memoria intelligatur pater sicut in intelligentia filius et quod filius sit intelligentia vel sapientia memorie et memoria patris et memorie. **Capitulum. xlvj.**

Quod summus spiritus se amet et quod idem amor pariter procedat a patre et filio. **Capitulum. xlvij.**

Quod uterque pari amore diligat se et alterum. **Capitulum. xlvij.**

Quod tantus est ipse amor quantum est ipse spiritus. **Capitulum. l.**

Quod idem amor sit ad ipsum quod est summus spiritus et tamen ipse cum patre et filio unus est spiritus. **Capitulum. li.**

Quod totus procedat a patre totus a filio et tamen non sit nisi unus amor. **Capitulum. liij.**

Quod non sit eorum filius. **Capitulum. liij.**

Quod solus pater sit genitor et ingenuus.

Monologion

solus filius genitus solus amor nec ge-
nitus nec ingenus. **¶** Ca. liij.

¶ Quod amor idem sit increatus et creatus
sicut pater et filius et tamen ipse cum illis
non tres sed vnus increatus et vnus cre-
ator et quod idem possit dici spiritus patris et
filij. **¶** Capitulum. lvi.

¶ Quod sicut filius est essentia vel sapien-
tia patris eo sensu quia habet eandem es-
sentiam vel sapietiam quam pater sic idem
spiritus sit patris et filij essentia et sapien-
tia et similia. **¶** Capitulum. lvj.

¶ Quod pater et filius et eorum spiritus pariter
sunt in seinuicem. **¶** Capitulum. lvij.

¶ Quod nullus eorum alio indigeat ad me-
morandum vel intelligendum vel aman-
dum quia singulus quisque cum memoria et
intelligetia et amor et quicquid necesse est
inesse summe essentie. **¶** Capitulum. lvij.

¶ Quod tamen non sint tres sed vnus seu
patris seu filius seu vtriusque spiritus. **¶** Ca. lix.

¶ Quod ex hijs multi filij nasci videan-
tur. **¶** Capitulum. lx.

¶ Quod non sit ibi nisi vnus vnus. **¶** lxj.

¶ Quod hic licet inexplicabile sit tamen cre-
dendum sit. **¶** Capitulum. lxij.

¶ Quod de ineffabili re verum disputatum
sit. **¶** Capitulum. lxij.

¶ Quod per rationalem mentem maxime ac-
cedat ad cognoscendum summam entiam. **¶** lxiiij.

¶ Quod mens ipsa speculum eius et imago ei-
us sit. **¶** Capitulum. lxv.

¶ Quod rationalis creatura ad amandum
illum facta sit. **¶** Capitulum. lxvj.

¶ Quod anima semper illum amat aliquando ve-
re beate viuat. **¶** Capitulum. lxvij.

¶ Quod illa se amati seipsum retribuatur. **¶** lxvij.

¶ Quod omnis humana anima sit immortalis. **¶** lxix.

¶ Quod autem spiritus misera aut aliquando beata vere
nulla anima iniuste priuetur (sit. **¶** lxx.

¶ Quod summo bono: et quod omnino ad ipsum nitendum
summa entia sit separata. **¶** lxxij (sit lxxj

¶ Quod credendum sit in illa. **¶** lxxij.

¶ Quod in patre et filio et eorum spiritu pariter
et in singulos et simul in tres credendum

fit. **¶** Capitulum. lxxiiij.

¶ Quod sit viuata que mortua fides. **¶** lxxv.

¶ Quod tres summa entia quodam mo-
do dici possit. **¶** Capitulum. lxxvj.

¶ Quod ipsa dominetur omnibus et regat omnia
et si solus deus. **¶** Capitulum. lxxvij.

¶ Incipit Anselmus in monologion.

¶ Quod sit quoddam optimum et maximum et
summum omnium que sunt.

Siquis vnaz

naturam summam omnium que sunt
solum in eterna beatitudine
sua sufficeret: omnibusque rebus

alijs hoc ipsum quod aliquid sunt aut quod ali-
quo modo bene sunt: per omnipotentem bonita-
tem suam daret. aliaque per plura que de deo siue

de eius creatura necessarium credimus aut
non audiendo aut non credendo ignorat: pu-
to quod ea ipsa ex magis parte simul mediocris

ingenij est potest ipse sibi saltem sola ratione per
suadere. Sed cum multis modis facere pos-
sit ponam quod illi estimo esse promptissimum.

¶ Et cum omnes frui solent hijs appetant que
bona putant in proprio est ut aliquando mentis
oculum uertat ad inuestigandum illud unde

de sunt bona ea ipsa que non appetit nisi quod iu-
dicat esse bona: ut deinde ratione ducetur et il-
la persequetur ad ea que irrationabiliter ignorat

rationabiliter perficiat. **¶** In quo tamen siquid
dixero: quod maior non monstrat auctoritas
sic volo accipi: ut quis ex rationibus que mihi

videbuntur quasi necessarium concludat: non ob-
habeat tamen omnino necessarium sed tamen sic interim vi-
deri posse dicat. **¶** Facile est igitur ut aliquid

sit quod secum tacite dicat cum tamen innumerabilia
bona sicut quorum tamen multam diuersitatem et se-
sibus corporeis exprimur et ratione mentis discer-

nim? **¶** Est ne credendum esse vnum aliquid per
quod vnum sunt bona quecumque bona sunt
aut sunt bona alia per aliud. **¶** Certissimum

quidem et omnibus est volentibus ad-
uertere perspicuum quia quecumque dicuntur

Monologion

aliquid ita vt adinuicē magis at minus aut equaliter dicant. per aliud dicuntur qd non aliud z aliud sed idem intelligit in diuersis siue in illis. equaliter siue in equaliter cōsideret. **N**am quecūq; iusta dicuntur adinuicem siue pariter siue magis vel minus nō possunt intelligi iusta nisi p iusticiā que nō est aliud et aliud. Ergo cui certū sit q oia bona si adinuicem cōferant aut equaliter aut in equaliter sint bona necesse est vt oia sint p aliquid bona quod intelligit idē in diuersis bonis licet aliqui videant bona dici a lia p aliud. Per aliud em̄ videt dici bonus equus q; velox est. Cum em̄ videatur dici bonus p fortitudinē et bonus p velocitatē nō tamē idē videt esse velocitas et fortitudo. **T**ex si equus q; ē fortis aut velox bon⁹ est quomodo fortis et velox latro malus est. Pocius igitur quēadmodum fortis et velox latro ideo malus quia noxi⁹ est ita fortis z velox equus idcirco bonus est quia utilis est. Et quidē nihil solet putari bonum nisi aut ppter utilitatē aliquaz vt bona dicunt salus et que saluti psumt: aut ppter quālibet hōestātē sicut pulchritudo estimat bōa et q pulchritudinē iuuant. **S**z quō iam prospecta ratio nullo potest dissolui pacto necesse est omne quoq; vtile vel honestū si vere bona sunt per ipsum esse bona p qd necesse est cūcta esse bona quicquid illud sit. Quis autē dubitet illud ipsum per quod cūcta sunt bona eē magnū bonū. Illud igit est bonū per seipsum quomodo omne bonū est p ipsum ergo consequit vt omnia alia bona sint per aliud quā qd ipsa sunt z ipsuz solū per se ipsuz aut nullū bonū qd p aliud est equale aut maius equale aut maius est eo bono quod per se est bonū. Illud itaq; soluz est summū bonū. Id em̄ summū bonū ē qd p se eminet alijs ita vt nec par habeat nec prestancius sed qd ē summū bonū est etiā summū magnū. **E**t igitur

tur vnum aliquid summe magnū z summe bonū. i. summe omnium que sūt.

De eadem rei. **C**apitulū. II.

Quemadmodū aut inuētū ē aliquid esse summū bonū qm̄ cūcta bōa p vnuz aliquid sunt bōa qd est bonū p seipm̄ sic ex necessitate colligitur aliquid esse summe magnū quō quecūq; magna sūt p vnū aliqd magna sūt qd magnū est p seipm̄. **D**ico aut non magnū spacio vt est corpus aliqd sed q; quāto maius tāto melius aut digni⁹ vt est sapiētia. Et qm̄ non potest esse summe magnuz nisi id quod est summe bonū necesse est aliquid eē maximū z optimū id est summū omnium que sūt.

Quā r qdā natura p quā ē quicquid ē q p se est et est summū oim̄ que sūt. III.

Deniq; nō solū oia bona p idem aliquid sūt bōa et omnia magna p idē aliquid sūt magna sed qd qd est p oim̄ aliquid videt esse. **D**ūcē namq; qd aut est aut est p aliqd aut per nihil sed nihil est p nihil. Non em̄ ē vel cogitari potest vt si aliqd non p aliquid. Quicquid igit ē nō nisi p aliqd ē qd cū ita sit aut ē vnū aut sūt plura p que sunt cūcta que sūt. **S**z si sūt plura tūc ipa referunt ad vnū aliqd p qd sūt aut eadē plura singula sūt p se aut ipa p seinuicē sūt. At si plura ipa sūt p vnū tā nō sūt oia p plura s; poci⁹ p illud vnū p qd plura sūt. Si vō ipa plura singla sūt p se vtiq; est vna aliq; vis vlnatura exndi p se quā habet vt p se sint. **N**ō ē aut dubiū q; p ipm̄ vnū sūt p qd habent vt sicut p se. **C**lerius q; p ipm̄ vnū cūcta sunt qm̄ p plura q; sine eo vno eē nō possunt vt vō plura p seinuicē sint nulla patit ratio quā irratōlis cogitatō ē vt aliqua res sit p illd cui dat eē nā nec ipa relatiā sic sūt p inuicē. **N**am cum dominus et seruus referantur adinuicem z ipi homines qui referuntur omnino nō sunt perinuicem z ipē relationes quibus referuntur nō omnino sūt

Libri Anselmi

per inuicem quia eadē sūt per subiecat.

Luz itaq; veritas omnimoda excludat plura esse per que sunt cuncta necesse est vnū illud esse per quod sunt cuncta que sunt. **Q**uā ergo cūcta que sunt sūt per ip̄m vnū p̄culdubio z ip̄m vnū est per seip̄m. **Q**uēcūq; igit alia sunt per aliud et ipsum solum per seip̄m quicquid est per aliud minus est quā illud per quod cuncta sunt alia et quod solum est per se quare illud qd̄ ē p̄ se maxime omnū est. **E**st igit vnū aliud quod solū maxime et summe oīm ē qd̄ aut maxime oīm ē et p̄ quod est quicquid est bonū vel magnū et omnino quicquid aliqd̄ ē id necesse ē esse sūme bonū z sūme magnū et sūmuz omnū que sūt. **Q**uare est aliud quod si ne essentia sine substātia sine natura dicatur optimū z maximū est et sūmū omnū que sunt.

De eadē re q̄ sicut illa est per se z alia p̄ illā ita alia sit ex se z alia ex illa. III.

Amplius si quis intēdens reruz naturas velit nolit sentit nō eas omnes contineri vna dignitatē paritate sed quas dā earuz distingui graduum imparitate. **Q**ui enim dubitat q̄ in natura sua ligno melior sit equus et equo prestātio: homo is profecto nō est dicēdus homo. **C**ū igitur naturarū alie alijs negari non possint meliores nihilo minus persuadet ratio aliquaz in eis sic super eminere vt non habeat se superiorē. **S**i enī hui⁹ graduum distinctio sic est infinita vt nullus sit tibi grad⁹ superior quo superior alius nō inueniat. **A**d hoc ratio deducit vt ipsaruz multitudo naturarū nullo sine claudat. **H**oc autē nemo non putat absurdū nisi qui nimis est absurdus. **E**st igit ex necessitate aliqua natura que sic est aliam vel aliquib⁹ superior vt nulla sit cui ordinetur inferior. **H**ec vero natura que talis est aut sola est aut plures huius z equales sūt: verum si plures sūt z equales sunt cū equa-

les esse non possint per diuersa quedam sed per idem aliud illud vnū per quod equaliter tam magne sūt aut est idipsuz q̄ ipse sunt z ip̄a earum essentia aut aliū quā q̄ ipse sunt. **S**ed si nihil ē aliud quā ip̄arum essentia sicut earū essētie nō sunt plures sed vna ita et nature nō sūt plures sed vna. **I**dem nāq; naturam hic intelligo q̄ essentia. **S**i vero id per quod plures ipse nature tam magne sūt aliud est quā qd̄ ipse sūt pro certo minores sūt quā id per quod magne sūt. **Q**uicquid enim per aliud est magnū minus ē quaz id per quod est magnū quare nō sūt sic magne vt illis nihil sit mai⁹ aliud. **Q**d si nec per hoc quod sūt nec per aliū possibile est tales esse plures naturas q̄bus nihil est prestātius nullomō possūt esse nature plures huius. **R**estat igit vnā z solā naturā aliq̄ esse que sic est alijs superior vt nullo sit inferior sed q̄ tale est maximū et optimū est omnū que sunt. **H**oc autē esse nō potest nisi ipsa sit per se id quod est z cuncta que sunt sunt per ipsam id quod sūt. **N**ā cū paulo ante ratio docuerit id quod p̄ se est z p̄ qd̄ alia cuncta sūt: esse summū oīm existētū aut ecōuerso id qd̄ est sūmuz ē p̄ se et cūcta alia p̄ illud aut erūt plura sūma. **S**ed plura nō esse manifestū ē. **Q**uare est quedā natura vel sba vel essentia que ē p̄ se bona vel magna z p̄ se est id qd̄ est z p̄ quā est qcquid vere aut bonū aut magnū aliqd̄ est z que ē sūmū magnū sūmūq; bonuz sūmū ens siue existēs id est sūmū oīm q̄ sūt. **Q**uoniā itaq; placet q̄ inuētū ē viuat indagare vtrū hec ip̄a natura z cuncta q̄ aliquid sūt nō sūt nisi ex ip̄a quem admodū nō sūt nisi p̄ ip̄az. **S**i licq; possibile dicit q̄ qd̄ ex aliquo est p̄ idip̄m est q̄ p̄ aliquid est et ex eo ip̄o quē admodū q̄ est ex materia z p̄ artificē potest etiā dici esse p̄ materiā et ex artifice quoniāz p̄ vtrūq; z ex vtroq; z ab vtroq; habet vt sit quāuis aliter sit per materiā z ex ma-

teria quā p̄ artificē et ex artifice. Consequēter ḡ vt quō cūcta q̄ sūt p̄ sūmā naturā id q̄ sūt et idō illa ē p̄ seip̄ā alia dō p̄ aliō ita oīa q̄ sūt sūt ex eadē natura sūma et idcirco illas ex seip̄ā alia autē ex illa n̄ sit vlla iuuāte causa. (alio. ducta adesse nec tamen sit p̄ nihil aut ex nihilo aut quomō intelligi possit esse p̄ se et ex se.

Capitulū. V.

Quoniam igitur non semper habet eūdem sensuz q̄ dicitur esse per aliquid aut est ex aliquo querēdum est diligentius quomodo per summā naturā vel ex ip̄a sint oīa que sunt et qm̄ id quod est per seipsum et id quod est per aliud non eādē suscipiūt existēdi rationem prius seperatim videamus de ipsa summa natura que per se est postea de hīs que per aliud sūt. **T**ū igitur constat q̄ illa est per seip̄am quicquid est: et omnia alia sunt per illam id quod sūt quō ē ip̄a p̄ se. Quod em̄ dicit̄ eē p̄ aliquid videtur esse aut p̄ efficiēs aut p̄ materiāz aut per aliquid aliud adiumentum vel instrumētum. Sed quicquid ex aliquo hīs tribus modis est per aliud ē et posterius et aliquo mō min⁹ eēo p̄ qd̄ habet vt sit. **A**c sūma natura nullatenus est per aliud nec est posterior aut minor seip̄a vt aliqua re: quare summa natura nec a se nec ab alio fieri potuit: nec ip̄a sibi nec aliqd̄ aliud illi materia vnde fieret fuit: aut ip̄a se aliquo mō aut aliqua res ip̄am vt esset quod non erat adiunxit. **Q**uid igitur? **Q**uod enim non est aliquo faciēte aut ex qua materia aut ex quibus adiumentis ad esse perueniret id videtur aut esse nihil aut si aliud est per nihil esse et ex nihilo. Quod licet ex hīs q̄ rationis luce de summa iam animaduertit substantiā p̄ntem nullatenus in illam posse cadere nec tamē negligam huius rei probationem cōtexere. **Q**uā autē ad magnum et delectabile quoddāz me subito produxit hec mea medicatio nul-

lām vel simplicem penes fatuam obiectionem mihi disputanti occurrentē negligenter nolo preterire. **Q**uaten⁹ et ego nihil ambigū in p̄cedētib⁹ relinquens cercior valeam ad sequētiā procedere et si forte cui quod speculor persuadere omni vel modico remoto obstaculo quibus tardus intellectus ad audita facile possit accedere. **Q**uod igitur illa natura sine qua n̄ est natura sic nihil taz falsū est: quā absurdūz erit si dicatur: qd̄ quid est nihil esse: per nihil vero non est quia nullomodo intelligi potest: vt qd̄ aliquid est sit per nihil: aut si quo modo est ex nihilo aut per se aut per aliud aut per nihil est ex nihilo. Sed constat quia nullomodo aliud est per nihil. **S**i igitur est aliq̄ mō ex nihilo aut p̄ se aut p̄ aliud et ex nihilo. Per se aut nihil potest eē ex nihilo: q̄ si qd̄ ē ex nihilo p̄ aliqd̄ nec ē vt id per quod est prius sit. **Q**uoniam igitur hec essentia p̄ior seip̄a non est: nullomodo est ex nihilo per se. **A**t si dicitur per aliquā naturā alia extitisse ex nihilo non et summa omnium sed aliquo inferior: nec est per se hic quod est sed p̄ aliud. **I**tem si per aliquid est ip̄a ex nihilo id per quod est magnū bonūz fuit cū causa tanti boni fuit. **A**t nullum bonum potest intelligi ante illud bonū sine quo nihil est bonum hoc autē bonū sine quo nihil est bonum satis liquet hāc esse summam naturā de qua agitur. **Q**uare res nulla v̄ nullūm precessit per quā ista ex nihilo esset. **D**eniq; si hec ipsa natura est aliud: aut per nihil aut ex nihilo: proculdubio aut ipsa nō est per se et ex se qd̄ quid est aut dicitur ip̄a nihil quod vtrūq; superfluum est exponere quā fallum est: licet igitur sūma substantia nō sit per aliquid efficiens aut ex aliqua materia: nec aliquibus adiuta sit causis vt adesse p̄ducere nullatenus tamē est p̄ nihil aut ex nihilo: quia p̄ se ip̄az et ex se ip̄a est quicquid est. **Q**uō ḡ tadē eē intelligē-

da est p se et ex se si nec ipsa se fecit nec ipsa sibi materia extitit nec ipsa se quolibz mō vt qd nō erat esset adiuuit: nisi forte eo mō intelligendū videt qd dicit quia lux lucet vel lucēs ē p seipam z ex se ipsa. Quomodū em̄ sese habent adinuicem lux z lucere et lucens: sic sunt adinuicem essentia esse z ens hoc est existens siue subsistens ergo summa essentia z sūme esse z sūme ens: id ē summe existēs siue summe subsistēs non dissimilē sibi cōueniēt qz lux z lucere et lucens.

Quo alia oia sint p illā z ex illa. VI.

Restat nunc de rerū earū vniuersitate que p aliud sunt discutere quō sint p summā substātiā vtz qz ipsa fecit vniuersa aut qz materia fuit vniuersorum. Nō em̄ opus est querere vtrum ideo sint vniuersa p ipsam qz alio faciente aut alia materia existēte: illa tñ quolibet mō vt res omēs essent adiuuit cū repugnet his que iā supra patuerunt si scōo loco z nō principaliter sint p ipaz quecunqz sunt. **P**rimū itaqz mihi querendū esse puto vtrū vniuersitas rerum que per aliud sunt sit ex aliqua materia. Nō autē dubito hanc mundi molē cum ptibus suis sicut videmus formatā constare ex terra et aq̄ et aere et igne q̄ sunt quatuor elemēta aliquomō intelligi posse siue his formis quas cōspicimus i rebus formatis vt eoz informis aut etiam confusa natura videat esse materia oim corporū suis formis discretorū nō in quā hoc dubito sz quero vñ hic ipsa quā dixi mundane molis materia sit. Nā si hui⁹ materie est aliqua materia alia verius ē corporee vniuersitatis materia. Si igit vniuersitas rerū seu visibiliū seu inuisibiliū ē ex aliqua materia pfecto nō solū nō pōt esse sed nec dici pōt ex aliqua materia qz ex sūma natura aut ex seipsa aut ex aliqua tercia eētia que vtiqz nulla ē. **Q**uipe nihil omnio vel cogitari pōt esse pter illud summū omniū qd ē p seip

sum et vniuersitatem eoz que nō p se sz p idē summū sūt: quare qd nullo modo aliud est nulli⁹ rei materia est. **E**x sua vero natura rerū vniuersitas que p se nō ē esse nō pōt: quē si hic esset aliquo mō eēt p se et p aliud qz p id p qd sunt cuncta q̄ oia sunt falsa. **I**te omne qd ex materia est ex aliquo est: z posterius est eo: quoniam igit nihil est aliud a seipso vel posterius seipso: cōsequit vt nihil sit materialiter ex seipso. **A**c si ex summe materia nature pōt esse aliud minus ipsa summū bonū mutari z corrumpi pōt qd nephals est dicere. **Q**uapropter qm̄ omne quod aliud est qz ipsa minus est ipsa. **I**mpossibile est aliud: aliud hui⁹ hoc mō eē ex ipsa. **A**mplius dubiū nō est qz nullatenus est bonū p qd mutat vel corrumpitur summū bonū. **Q**d si qua minor natura est ex summi boni materia: cū nihil sit vnūcūqz: nisi p summā essentiam mutatur z corrumpit summū p ipm̄ bonuz. **Q**uare summa essentia que est ipsū summū bonū nullatenus est bonū quod est inconueniens. **N**ulla igit minor natura materialiter est ex summa natura. **C**um igit eaz essentia que p aliud sibi constet nō esse velut ex materia ex summa essentia: nec ex se nec ex alio manifestū est qd ex nulla materia est. **Q**uare: qm̄ quicqd qm̄ est p summā essentia est: nec p ipsam aliquid aliud esse pōt nisi ea aut faciente aut materia existente. **C**onsequitur de necessitate vt pter eā nihil sit nisi ea faciente: z qm̄ nihil aliud est vel fuit nisi illa et que facta sunt ab illa nihil omnino facere potuit p aliud vel instrumentū vt adiuuentū qm̄ p seipsam. **A**c omne quod fecit sine dubio aut fecit ex aliquo velut ex materia aut ex nihilo. **Q**m̄ igit certissime patet: qz essentia oim que pter sūmam essentiam sunt ab eadez summa essentia facta est. **E**t qz ex nulla materia ē pculdubio nihil apertius qz q̄ illa summa essentia tantā rez molem tā numero

Monologion

sam multitudinē tam formose formataz
tam ordinate variatam tam conuenient
diuersam sola per seipāe produxit ex ni
hilo.

Quō intelligēdum sit q̄ omnia fecit
ex nihilo. ¶ Capitulū. VII.

Sed occurrit quedam dubitatio
de nihilo. Nam ex quocunq; sit
aliquid id causa est eius q̄ ex se
fit et omnis causa necesse est aliq̄ ad ef
sentiam effectus p̄beat adiuuētuz. **Q**uō
sic omnes tenēt experimēto: vt etiā nul
li rapiatur contēdendo vt vix illi surri
piatur decipiēdo. Si ḡ factū est ex nihi
lo aliud ip̄m nihil fuit causa eius: quod
ex ip̄o factū est. Sed quō id q̄ nullā ha
bebat eē adiuuēt aliud vt pueniret ad ef
se. Si aut nullum adiuuētum de nihilo
prouenit ad aliud cui aut quailter p̄sua
deatur quia ex nihilo aliud efficiatur.

Proterea nihil aut significat aliq̄d aut
non significat aliquid. Sed si nihil ē ali
ud quecūq; facta sunt ex nihilo facta sūt
ex aliquo. Si vero nihil nō est aliud qm̄
intelligi non potest vt ex eo q̄ penit̄ nō
est fiat aliq̄d nihil sit ex nihilo. Sic vox
oim̄ est quia nihil de nihilo. Unde vide
tur consequi vt quicq̄d fit fiat ex aliquo.
Aut eum fit de aliquo aut de nihilo. Si
igitur nihil sit aliud siue nihil nō sit aliū
cōsequi videtur vt quicquid factum est
factum sit ex aliquo. **Q**uod si verum
esse ponitur omnib; que supra disputa
ta sunt opponit̄. Unde qm̄ q̄ erat nihil
aliud erit: id q̄ maxime aliquid erat: ni
hil erit. Ex eo nāq; q̄ quādam sbam ma
ximē om̄i existētē inuenerā ad hoc vt
omnia alia ab ea facta essent sic vt nihil
esset vnde facta esset rationādo peruene
ram. Quare si illud vnde facta sunt q̄
putabam esse nihil: est aliquid quicquid
inuentum est in abam de sūma essentia ē
nihil: quid igitur est de nihilo: naz nihil
quod videam posse obici tibi pene iā fa
ctū statui in hac meditatōe negligere.

Quea que facta sunt ex nihilo non ni
hil erant ante q̄ fierēt q̄tum ad rationē
faciētia.

¶ Capitulū. VIII.

Tribus itaq; vtputo modis q̄
ad p̄sētis impedimēti sufficit ex
pedimētuz exponi potest: si qua
substantia dicitur esse facta ex nihilo.

Unus quidem modus est quo volum⁹
intelligi penitus nō esse factū quod dici
tur ex nihilo esse cui simile est cū queren
ti de tacente vnde loquat̄ respōdetur de
nihil id est non loquit̄. **S**ecūdm̄ quē
modū de ipsa summa essētia r̄ de eo q̄
penitus nec fuit nec querenti. Unde fa
ctum sit: recte respōderi potest de nihilo
id est neq; q̄ factū est: q̄ sēsus de nullo eo
rum que facta sūt intelligi potest. **A**lia
significatio est que dici potest quidē ve
ra esse tamē non potest: vt si dicat̄ sic eē
factum ex nihilo vt ex ip̄o nihilo id ē ex
eo q̄ penitus nō est: factū sit quasi ip̄m
nihil sit aliud existens ex quo possit ali
quid fieri: q̄ qm̄ semper falsū est quoti
ens esse ponitur impossibilis incōueniē
tia cōsequitur. **T**ercia interpretatio qua
dicitur aliquid esse factum de nihilo cuz
intelligimus esse quidē factū: sed nō ef
se aliud vnde sit factum p̄ similem signi
ficatōem dici videtur cū homo cōtrista
tus sine causa dicitur cōtristatus de ni
hilo: **S**ecūdm̄ igitur hūc sensum si in
telligatur q̄ supra conclusū est quia pre
ter sūmā essentiam cūcta que sunt ab ea
dē ex nihilo facta sūt: id est nō ex aliquo
sicut ip̄a cōclusio p̄cedētia pueniēter se
quet̄ ita ex eadem cōclusionē: nihil incō
ueniēs subsequē q̄uis nō incōueniēter
r̄ sine omni repugnātia ea que facta sūt
a creatrice sbā dici possunt ex nihilo eo
mō quo dici solet: diues ex paup̄: r̄ rece
pisse quis sanitatē ex egritudine: id est:
qui prius paup̄ erat nūc est diues: q̄ an
tea nō erat: r̄ qui prius habebat egritu
dinē nūc habet sanitatē quā ātea nō ha
bebat. **H**oc igit̄ mō nō incōueniēter in
s

telligi potest si dicat creatrix essetia vni-
 uersa fecisse de nihilo siue qđ vniuersa p
 illaz facta sunt de nihilo id est que prius
 nihil erāt nūc sūt aliquid. **H**ac ipa quip-
 pe voce qua dicitur quia illa fecit sine q
 ista facta sūt intelligit: quia cū illa fecit
 aliqua fecit: z cū ista facta sūt nō nisi ali-
 qua facta sūt. **S**icut em̄ aspiciētes ali-
 quem de valde hūili fortuna multis opi-
 bus ab aliquo honoribus que exaltatū:
 dicimus: ecce ille fecit istū de nihilo aut
 factus est ille ab isto de nihilo: id est ipse
 qui prius quasi nihilū reputabat nūc il-
 lo faciēte vere aliquid estimatur. **T**e-
 rum videoz mihi videre quoddā negli-
 gēter discernere cognouit: sed qđ ea que
 facta sūt anteq̄ fierēt dici possūt fuisse ni-
 hil. **N**ullo nāq; pacto fieri potest aliud
 rationabiliter ab aliquo: nisi infacientis
 ratōe pcedat aliqđ rei faciēde quasi exē-
 plū: siue vt apcius dicat forma vel simi-
 litudo aut regula. **D**atet igit itaq; qm̄
 prius quā fierent vniuersa erāt in ratio-
 ne summe nature: quid: aut qualia: aut
 quō futura essent: quare cū ea que facta
 sūt: claruz sit nihil fuisse anteq̄ fierēt qđ-
 tum ad hoc quia nō erant q nūc sūt: nec
 ex quo fierēt non tamē nihil erāt q̄tum
 ad rationē faciētis p quā z secūdū quaz
 fierent.

Quilla sit quedam rerū locutio sicut
 faber dicit prius apud se quod facturū
 est.

Capitulū. IX.

Nla aut forma rerum que in ei-
 ratione res creādas precedebat
 qđ aliud est quā reruz quedā in
 ipa ratione locutio veluti cū faber factu-
 rus aliqđ sue artis opus prius illud in-
 tra se dicit mentis cōceptōe. **H**ētis aut
 siue rationis cōceptōez locutōem hic in-
 telligo: nō cū voces rez significatiue co-
 gitāt: sed cū res ipse v̄ future: vel iā exi-
 stentes acie cogitatōis in mēte cōspiciū-
 tur. **F**requētī namq; vsu cognoscitur qz
 rem vnā tripliciter loqui possum⁹. **A**ut

enim res loquimur signis sensibilib⁹ id
 est que sensibus corporeis sentiri possūt
 sensibiliter vtendo: aut eadez signa que
 foras sensibilia sunt intra nos sēsibiliter
 cogitando: aut nec sensibiler hīs signis
 vtēdo: sed res ipas vel corpōz ymagna-
 tōe vel rationis intellectū p rerū ipsarū
 diuersitate intus in nostra mēte dicēdo.

Alter nāq; hoīem dico cum eum hoc
 noīe qđ est homo significo: aliter cū idēz
 nomen tacens cogito: aliter cum euz ip-
 sum hoīem mens aut p corpōis ymagi-
 nē aut p rationē cōtinef: p corpōis qui-
 dem ymaginē cū eius sensibilē figuram
 ymaginat. **P**er ratōem vero vt cū vni-
 uersalē eius essetiā que est animal rōna-
 le mortale cogitat. **H**ec vero tres lo-
 quēdi varietates singule verbis sui ge-
 neris constant sed illius quā terciā z vl-
 mā posui locutōis verba cū de reb⁹ non
 ignoratis sūt: naturalia sūt z apud om̄s
 gētes sunt eadem: z quō omnia alia ver-
 ba propter hoc sūt inuēta vbi ista sūt nē-
 lum aliud verbū est necessarium ad rem
 cognoscēdam et vbi ista esse nō possunt
 nullū aliud est vtile ad rem ostēdēdam

Possūt etiā non absurde dici tāto ve-
 riora quāto magis rebus quarū sūt ver-
 ba similia sunt z eas expressius signant
 exceptis nāq; rebus illis quib⁹ ipis vti-
 mur p nominibus suis ad easdē signifi-
 candas: vt sūt quedā voces velut a vo-
 calis exceptis inquā hīs nullū aliud ver-
 bum sit videtur rei simile cuius est x̄bū
 aut sic eam exprimit quō illa similitudo
 que in acie mētis rem ipam cogitātis ex-
 primit. **I**llud igitur iure dicendū est:
 maxime pprium z principale rei verbuz
Quapropt si nulla de nlla re locutio tā-
 tuz ppinquāt rei quantū illa que huius-
 modi verbis constat nec aliqđ aliud taz
 simile rei future vel iam existēs in ratōe
 alicuius potest esse non immerito videri
 potest apud ipam summā sbam talē rez
 locutōem et fuisse anteq̄ essēt vt per eam

fierāt et esse cū facta sūt vt p eā sciātur.

¶ tamen multa sūt in hac similitudine dissimilitudo. **¶** Capitulū. X.

Sed quis summam sēam cōstet pri^o in se quasi dixisse cūctā creaturam quā eam sed eandē et per eadē suā intimā locutōem pderet quē admodū faber prius mēte cōcipit quod postea scōm mētis conceptōm opere p̄ficit. Multā tamen in hac similitudine in teor: dissimilitudiez Illa nāq; nihil omnino aliūde assūpsit vnde vel eorū q̄ factura erant formā in seipso compingeret vel ea ip̄a id quod sūt p̄ficeret: faber vero penitus nec mente potest aliquid corporeum cōcipere imaginādo nisi id qd̄ aut totum simul aut p̄ partes ex aliquib^o reb^o aliquo mō iā didicit: nec op^o mēte cōceptū perficere si desit aut materia: aut aliud sine quo opus p̄cogitātū fieri non possit: quāq; em̄ hō tale qd̄ aial possit cogitādo vel pingēdo quale nusq; sit confingere: nequa q; tamē h̄ facere valet cōponendo in eo partes quas ex rebus als cognitis ī memoriā attraxit. **¶** Quare in h̄ differunt abinuicem ille in creatrice sba et in fabro suoz operū faciendorum intime locutōes qd̄ illa nec assūpta nec adiuta aliunde sed prima et sola eaz sufficere potuit suo artifici ad suū opus perficiēdum. **¶** Ista vero nec prima nec sola nec sufficiens est ad suum incipiēdum.

¶ Quapropter ea q̄ p̄ illā creatā sūt omnino nō sunt aliud q̄ nō sūt p̄ illā. **¶** Que vero p̄ ipsā fiunt penitus nō essent aliqd̄ qd̄ non sūt per ipsam.

¶ H̄ sūme essentie locutio sit summa essentia. **¶** Capitulū. XI.

Sed cum pariter ratione docēte sit certū quia quicquid sūma sba fecit per aliud quā semetipsam. **¶** Et quicquid fecit p̄ suaz intimā locutionem fecit siue singula singulis verbis siue potius vno verbo simul omnia dicēdo: quid magis necessariū videri potest

quā hanc summe essentie locutōem non esse aliud quā summā essentiā: **¶** Nō igitur negligētē p̄tereūdū huius locutōis cōsideratōez puto sed priusq; de illa possit tractari diligētē eiusdem sūme sbe proprietates aliquas studiose iuestigādas existimo.

¶ sicut oīa p̄ sūmam essentiā facta sūt ita vigeant per ipsam. **¶** Capitulū. XII.

Constat ergo per summā naturam esse factum quicquid nō est eodem illi. **¶** Dubiū autē non nisi irrationabili menti esse potest q̄ cūcta q̄ facta sunt eodē ip̄o sustinēte vigāt et perseverant esse q̄diu sūt quo faciēte de nihilo habent esse quod sunt. **¶** Simili nāq; per omnia ratione qua collectus est oīa q̄ sūt esse per vnū aliud: vnde ipsū solū ē p̄ seipm̄ et alia p̄ aliud. **¶** Simili in quā ratione potest p̄bari qz quecūq; vigēt: per vnum aliud vigēt. **¶** Unde illud solū vigeat per seipm̄ et alia p̄ aliud. **¶** Quod qm̄ aliter esse nō potest nisi vt ea que sūt facta p̄ aliud vigeant et id a quo facta sūt vigeat per seipm̄ necesse est vt sicut nihil factum est nisi per creatricem p̄sentē essentiam ita nihil vigeat nisi p̄ eiusdē seruatricem p̄sentiam.

¶ Illa sit in oībus et oīa sint ex illa et per illam et in illa. **¶** Capitulū. XIII.

Quod si ita est imo quia ex necessitate sic est cōsequit vt vbi ipsa non est nihil sit. **¶** Ubique igitur est et p̄ omnia et in oībus. **¶** Ac qm̄ absurdū est vt scilicet quēadmodū nullaten^o aliqd̄ creatū potest exire creatis et fouēis imēstitez: sic creās et fouēs nequa q; valeat aliquo mō excedere factorū vniuersitatē liquet quō ipsa est que cūcta alia portat et superat et claudit et penetrat. **¶** Si igitur h̄ illis que superius sunt inuenta iūganf eadez ē que in oībus est et p̄ oīa et ex qua et per quā et in qua oīa.

¶ Possit aut non possit de illa dici substantialiter. **¶** Capitulū. XIII.

Am non immerito valde moue-
or quā studiose possū inquirere
quid oīm que de aliquo dici pos-
sunt huic tam admirabili nature queat cō-
uenire substācialiter. **Q**uā em̄ mirer si
possit in noībus vel verbis que aptam⁹
rebus factis de nihilo reperire: q̄ digne
dicat̄ de creatrice vniuersoy s̄ba tēptan-
dum tamē est ad quid hāc indagatōem
ratio pducet. **I**taq; de relatiuis quidez
nulli dubiū quia nullū eorū s̄bale est ille
de quo relatiue dicī. **Q**uare siquid de
summa natura dicī relatiue non est eius
significatū s̄bale. **U**nde hoc ipm̄ que sū-
ma est oīm siue maior oībus que ab illa
facta sūt vel aliquid aliud similiter rela-
tiue dici potest: manifestū est qm̄ nō ei⁹
naturalem designat essentiā. **S**i em̄ n̄
la earū rerum vnq; esset quaz relatione
sūma ⁊ maior dicī ipa nec sūma nec ma-
ior intelligeret: nec tamē idcirco minus
bona esset aut essentialis sue magnitudi-
nis in aliquo detrimentū pateret. **Q**uod
ex eo manifeste cognoscat̄ qm̄ ipa q̄cqd
boni vel magni est nō est per aliud quā
p seipam. **S**i igit̄ sūma natura sic potest
intelligi nō summa vt tamē nequaq; sit
maior aut minor quā cū intelligit̄ sūma
oīm: manifestū est qm̄ sūmū non simpli-
citer significat illā summa essentiā q̄ om-
nino maior ⁊ melior est qm̄ q̄cqd non est
quod ipa. **Q**uod aut̄ ratio docet de sū-
mo nō dissimiliter inuenit̄ in simpliciter
relatiuis. **I**llis itaq; que relatiue dicuntur
obmissis quia nullū eoy simpliciter demō-
strat alicuius essentiā. **A**d alia discutiē-
da se cōuertat̄ intētio. **E**quidē si quis
singula diligēter intueat̄ quicqd est pre-
ter relatiua aut tale est vt ipm̄ oīno meli-
us sit quā nō ipm̄ aut tale vt non ipm̄ in
aliquo meli⁹ sit quā ipm̄. **I**pm̄ aut̄ ⁊ nō
ipm̄ nō aliud h̄ intelligo quā vtz nō ve-
rum corp⁹ nō corp⁹ ⁊ h̄ys similia. **D**e
li⁹ quidē est oīno aliud quā non ipm̄ vt
sapiens: quā nō ipm̄ sapiēs: id est meli⁹

est sapiens quā non sapiens. **Q**uis em̄
iustus nō sapiens melior videat̄ q̄ non
iustus sapiēs nō tamē melius simplicit̄
est non sapiēs quā sapiēs: oīne em̄ nō sa-
piens simpliciter inquātuz non sapiēs ē
minus est quā sapiēs: quia oē nō sapiēs
meli⁹ esset si esset sapiēs simpliciter oīo
meli⁹ est vtz quā non ipm̄: id est: qm̄ nō
vt ⁊ iustum quā nō iustū: ⁊ viuūt q̄ nō
viuūt. **M**elior aut̄ est in aliquo nō ipm̄
quā ipm̄: vt nō aur⁹ quā aurū. **N**ā meli⁹
est homini esse non aur⁹ quā aurū: q̄uis
forsitan melius esset alicui aur⁹ esse quaz
non aur⁹ esse vt plūbo. **C**um em̄ vtrūq;
scilicet hō ⁊ plūbū sit nō aur⁹: tātō meli⁹
aliquis est hō quā aur⁹ quāto inferioris
nature esset si esset aur⁹ ⁊ plūbum tanto
vilius est quāto preciosus esset si aurū
esset. **P**atet aut̄ ex eo quod sūma natura
sic intelligi potest nō summa vt nec sum-
mū omnino melius sit quā nō sūmū nec
nō sūmū alicui melius quā sūmū:
multa relatiua esse que nequaq; hac cō-
tineant̄ diuisiōe. **E**trū aut̄ aliqua cōti-
neant̄ inquirere sup sedeo ⁊ ad ppositū
sufficiat q̄ de illis notū est nullum eorū
simpliciter scilicet summe nature s̄bam de-
signare. **C**ū igit̄ quicqd aliud est si sin-
gula despiciat̄: aut si meli⁹ quā non ipm̄
aut nō ipm̄ i aliq̄ sit meli⁹ quā ipm̄ sic ne-
phas est putare quod s̄ba summe natu-
re sit aliqd̄ quo melius sit aliquo mō nō
ipm̄ sic necesse est vt sit quicqd oīno me-
lius est quā nō ipm̄. **I**lla em̄ sola ē qua
penitus nihil est melius ⁊ que melior est
oībus que nō sunt q̄ est ipa. **N**ō est igit̄
corp⁹ vel aliud eoy que corporei sens⁹
discernūt. **Q**uipe h̄ys oībus meli⁹ est
aliquid quod nō est q̄ ipa sunt. **A**dens
em̄ rationalis que nullo corporeo sensu:
quid v̄ qualis vel quāta sit p̄cipit̄ quā-
to minor esset si esset aliud eorū que cor-
poreis sensibus s̄biacent tanto maior est
quā quodlibet eorū. **D**enit⁹ em̄ ipa sū-
ma essentia racenda est esse aliud eorum

quibus est aliud q̄ non est q̄ ip̄a sunt su-
perius: et est omnino sicut ratio docet di-
cenda quodlibet eorū quibus est om̄ne q̄
non est q̄ ip̄a sunt inferius: quare necesse
est esse eā viuētem sapiētem potētē et
omnipotētē verā iustā beatā eternam
et quicquid simpliciter absolute meli⁹ quā
non ip̄m. **Quid ergo querat amplius quod
summa illa sit natura si manifestū est quod
omniū aliquid nō sit.**

Quidem sit illi iustā q̄ est esse iusticiā
et eodem mō de hīs que similiter de illa
dici possūt et quod nihil horū mōstret qua-
lis illa vel quāta sit s̄ quod sit. **¶ Ca. XV.**

Sed fortasse cuz dicitur iusta vel
magna vel aliud similitū nō ostē-
ditur quid sit vel potius qualis
vel quāta sit. **Per qualitatem quippe vel
quantitatem quodlibet eorū dici videtur.**

Omne nāq; q̄ iustū est p̄ iusticiā iustū
est et alia huius simpliciter. **Quare ipsa
sūma natura nō est iusta nisi p̄ iusticiā.**
**¶ Videtur igitur participatōe qualitatis iu-
sticie scilicet iusta dici sūme bona s̄ba quod
si ita est p̄ aliud est iusta nō p̄ se. Ac h̄ cō-
trariū est veritati p̄specte quia bona vel
magna vel subsistēs q̄ est omnino p̄ se ē
non p̄ aliud. Si igitur nō est iusta nisi p̄ iu-
sticiā: nec summa potest esse nisi per se
quid magis cōspiciū quid magis neces-
sariū q̄ q̄ eadem natura est ipsa iusticia
et cum iusta p̄ se dicat esse nō aliud intel-
ligitur q̄ p̄ iusticiā. Quapropter si que-
ratur quid sit ip̄a summa natura de qua
agitur quid veri⁹ respōdetur q̄ iusticia?
**¶ Quidēdum igitur quō intelligēdū sit quā-
do illa natura que est ip̄a iusticia dicitur
iusta. Quā em̄ hō nō potest esse iusticia:
iusticiā autē habere potest. Nō em̄ intel-
ligit iustus hō existēs iusticia sed habēs
iusticiā. Quā igitur sūma natura non pro-
prie dicat iusta quia habet iusticiā s̄ exi-
sit iusticia cum dicat iusta proprie intelli-
gitur existēs iusticia nō autē habēs iusti-
ciam quare si cū dicitur existēs iusticia****

non dicitur qualis est sed quid est conse-
quitur ut cuz dicat iusta nō dica t̄ quis sit s̄
quid sit. **¶ Deinde quā de illa suprema et
fencia idem est dicere quia est iusta et qz
est existēs iusticia et cū dicat est existēs
iusticia nō est aliud quā est iusticia nihil
differt in illa siue dicat est iusticia siue ē
iusta. Quapropter cū querit de illa quid
non est minus: congrue respōdere iusta
q̄ iusticia quod non in exēplū iusticie ratiō
esse cōspicitur h̄ de omnibus que simplici-
ter de ip̄a summa natura dicitur intelles-
tus sentire p̄ rationē cōstringit. **¶ Quic-
quid igitur eorū de illa dicat nō qualis
vel quanta sed magis quid sit mōstrat
Sed palā est quia quodlibet bonū sum-
ma natura sit sūme illud est. Illa igitur
est summa essentia: et sūma vita: sūma ra-
tio: summa salus: sūma iusticia: sūma sa-
piētia: summa veritas: summa bonitas:
sūma magnitudo: summa pulchritudo:
summa immortalitas: sūma incorrupti-
bilitas: sūma imutabilitas: sūma beati-
tudo: sūma eternitas: sūma pt̄as sūma
vnitas: quod nō est aliud quā sūme ens
summe viuēs et alia simpliciter.****

¶ Quia sit simpliciter ut oīa que de ei⁹
essentia dici possūt vnuz idemq; sit in il-
la et nihil de ea dici possit substantialiter
nisi in eo q̄ quid est. **¶ Capitulum XVI.**

Quid ergo si illa summa natura
tot bona est erit ne cōposita tot
pluribus bonis an potius nō sunt
plura bona sed vnū bonum taz plurib⁹
noībus significatū. **¶ Omne em̄ cōpo-
situm ut subsistat indiget hīs ex quib⁹
componit et illis debet quidē q̄ est: quia
quicquid est p̄ illa est et illa q̄ sunt p̄ illd
non sūt et idcirco penitus summū nō est
Si igitur sūma natura illa cōposita est ex
pluribus bonis h̄ omnia que omni com-
posito insunt in illaz incidere necesse est
**¶ Quod nephas falsitatis apta ratōe des-
truit et obruit tota que supra patuit ne-
cessitas veritatis. Cum igitur illa natura****

Ronologion

ritate et necessitate concorditer a testanti-
bus differuit asserit esse nihil. Si enim ea
que supra digesta sunt necessarie verita-
tis munimine firmata sunt non fuit aliud
ante summam essentiam nec erit aliud post
eam quare nihil fuit ante eam et nihil erit
post eam. **N**am aut aliud aut nihil neces-
se est precessisse vel subsequitur esse. **Q**ui
autem dicit quia nihil fuit ante ipsam et nihil
erit post ipsam id pronuntiare videtur quod
fuit ante ipsam quando nihil erat et erit post
ipsam quando nihil erit. **Q**uando ergo
nihil erat illa non erat: et quando nihil erit
illa non erit. **Q**uomodo ergo non incepit ex nihilo
aut quomodo non deveniet ad nihilum si
illa non dum erat cum iam erat nihil et eadem
iam non erit tamen adhuc erit nihil. **Q**uid
ergo molita est tanto moles argumentato-
rum: si tam facile demolitur iteque in nihilo
lum molimina eorum. **S**inamque constitui-
tur ut summum esse: nihilo et precedenti suc-
cedat et subsequenti decedat quicquid su-
pra statuit verum necessitate destituitur
per inane nihilum. **A**n potius repugnans
est nihilo ne tot structure necessarie
rationis a nihilo expugnentur et summum
bonum quod lucerna veritatis quesitum
et inventum est amittatur pro nihilo. **P**o-
tius igitur asserat si fieri potest quia ni-
hil non fuit ante summam essentiam nec
erit post illam quam cum loco datur ante vel
post illam nihilo per nihilum reducatur
ad nihilum illud esse quod per seipsum produ-
xit id quod erat nihil adesse. **D**uplicem
namque vna pronuntiatio gerit summam.
cum dicitur: quia nihil fuit ante summam
essentiam. **U**nus enim est eius sensus
quia priusquam summa essentia esset fuit cum
erat nihil. **A**lter vero eius est intelle-
ctus quia ante summam essentiam non
fuit aliud veluti si dicatur nihil docuit me
volare hoc autem sic exponam quia ip-
sum nihil quod signat non aliquid docuit me
volare et erit falsum: aut quia non me do-
cuit aliud volare quod est verum. **P**ri-

or itaque sensus est: quem sequitur supra
tractata inconuenientia et omnimoda ra-
tione pro falso repellitur. **A**lter vero est
que superioribus perfecta coheret conue-
nientia et tota illorum contextione verus
esse compellitur quia cum dicitur nihil fu-
it ante illam sed posteriorem intellectus
accipiendum est nec sic est exponendum
ut intelligatur aliquando fuisse quando
illa non erat et nihil erat sed ita ut intel-
ligatur quia ante illam non fuit aliquid.
Eadem ratio est duplicis intellectus si
nihil dicatur post illam esse futurum. **S**i
ergo hec interpretatio que facta est de ni-
hilo diligenter discernitur verissime nec
aliud nec nihil summam essentiam aut pre-
cessisse aut subsequitur esse et nihil fuisse
ante vel post illam esse futurum concludi-
tur et tamen nulla iam constitutorum soli-
ditas nihil inanitate concutitur.

Quod illa sit in omni loco et tempore. **XIX.**
Quiaque autem supra conclusum sit quod
Creatrix hec natura ubique et in om-
nibus et per omnia sit et ex eo quod
nec incepit nec desinit esse consequat quod
semper fuit est et erit sentio: tamen quid-
dam tradidit siue murmurare quod me co-
git diligentius ubi et quando illa sit in-
dagare. **I**taque summa essentia aut ubique
et semper est aut tantum alicubi et ali-
quando aut nusquam et nunquam. **Q**uod di-
co aut in omni loco vel tempore aut de-
terminante in aliquo vel in nullo. **S**ed
quid videtur repugnans: quod ut quod
verissime et summe est id nusquam et nunquam.
falsum est igitur illam nusquam et nunquam esse.
Deinde quomodo nullum bonum nec pe-
nitens aliquid est sine ea si ipsa nusquam vel
nunquam est: nusquam vel nunquam aliquid bonum
est et nusquam vel nunquam omnino aliquid est. **Q**uia
quod falsum sit nec dicere opus est falsum
igitur est et illud quod illa nusquam et nunquam sit:
Aut est ergo determinante alicubi et ali-
quando aut ubique et semper. **A**t si deter-
minante cum in aliquo loco vel tempore
g iij

ibi et tunc tantum ubi quādo ipsa est potest aliud esse. Ubi vero et quando ipsa non est ibi et tunc penitus nulla est essentia quia sine ea nihil est unde consequitur ut sit aliquis locus et aliquod tēpus ubi et quando omnino nihil est. Quod quoniam est falsum ipse namque locus et tempus ipsū aliud est nō potest esse. Summa natura alicubi et aliquādo determinate quod si dicitur quod determinate tēpus ipsa per se alicubi et aliquando est sed per potentiam suam est ubique et vel quādoque aliud est nō est verum: quoniam enim potentiam eius nihil aliud quam ipsam esse manifestum est nullomodo potentia eius sine ipsa est. Cum ergo non sit alicubi vel aliquādo determinate necesse est ut sit ubique et semper: id est in omni loco vel tēpore.

¶ Et in nullo sit loco aut tēpore. **¶** Ca. XX.

Quod si ita est aut tota est in omni loco vel tēpore aut tamen quolibet pars eius ut altera pars sit extra omnem locum et tēpus. Si vero partim est et partim non est in omni loco vel tēpore partes habet quod falsum est. Non igitur partim est ubique et semper tota autem quoniam est ubique et semper: aut enim sic est intelligendum ut tota simul sit in omnibus locis vel tēporibus et per partes in singulis aut sit ut tota etiam in singulis. Verum si per partes in singulis est non effugit partium compositionem et diuisionem quod valde alienum a summa natura inuenitur est. Quapropter non est ita tota in omnibus locis vel tēporibus ut per partes sit in singulis.

¶ Restat altera pars discutienda scilicet quomodo summa natura sit tota in omnibus et singulis locis vel tēporibus. Hoc nimis mirum esse non potest nisi aut simul aut diuersis tēporibus. Sed quomodo ratio loci aut ratio tēporis quas hactenus simul progressas eisdem vestigijs vna potuit indagare prosecutio habet abinuites

discrepantes disputatōem videntur diuersis quasi fugere amfractibus sigillatim suis inuestigentur discussionibus.

¶ Primum ergo videatur si summa natura tota possit esse in singulis locis aut simul aut per diuersa tēpora. Deinde id ipsum in tēporibus inqueratur. Si igitur tota est simul in singulis locis per singula loca sunt singule tōte. Sicut enim locus a loco distinguitur ut singula loca sint ita id quod totum est in vno loco ab eodem de eodem tēpore totum est in alio loco distinguitur ut singula tota sint. Nam quod totum est in aliquo loco nihil eius est quod non sit in ipso loco. At de quo nihil est quod non sit in aliquo loco nihil est de eo quod sit eodem tēpore extra eundem locum. Quod igitur totum est in aliquo loco nihil eius est quod eodem tēpore sit extra ipsum locum. Sed de quo nihil est extra quemlibet locum nihil eius est eodem tēpore in alio loco. Quare quod totum est in quolibet loco nihil est simul in alio loco. Quod igitur totum est in aliquo loco quomodo totum simul est in alio loco si nihil de eo potest esse in alio loco. Quoniam igitur vnus totum non potest esse simul totum in diuersis locis totum consequitur ut per singula loca singula sint tota si in singulis locis simul aliud est totum. Quapropter si summa natura tota est vno tēpore in singulis omnibus locis quod singula loca esse possunt tota singule sunt nature summe quod irrationabile est opinari. Non est igitur tota vno tēpore in singulis locis.

¶ At vero si diuersis tēporibus tota est in singulis locis quando est in vno loco nullum bonum et nulla essentia est interim in alijs locis quia sine ea prius aliud non existit. Quod absurdum esse vel ipsa loca probant que non nihil sed aliquid sunt. Non est itaque summa natura tota in singulis locis diuersis tēporibus.

Quod si nec eodem tempore nec diuersis temporibus tota est in singulis locis liquet quia nullomodo est tota in singulis: omnibus locis non igitur est indagandum si tota summa natura sit in singulis temporibus: aut simul aut distincte per singula tempora.

Quomodo sit in omni et in nullo loco. **Capitulum XXI.**

Sed quomodo est aliud totum simul in singulis temporibus si ipsa tempora simul non sunt. Si vero seperatim et distincte tota est in singulis temporibus quemadmodum aliquis homo totus est heri et hodie et cras. Et proprie dicitur quia fuit et est et erit. Ergo eius etas que nihil aliud est quam eius eternitas non est tota simul sed est partibus extensa per temporum partes. At eius eternitas nihil aliud est quam ipsa essentia. Summa igitur essentia erit diuisa per partes sed temporum distinctiones. Si enim eius etas per temporum cursus producit habet cum ipsis temporibus presens preteritum et futurum. Quid autem aliud est eius etas vel existendi diuturnitas quam eius eternitas. Ergo cum eius eternitas nihil aliud sit quam eius essentia sicut supra digesta ratio indubitabiliter probat si eius eternitas habet preteritum presens et futurum consequenter quoque eius essentia habet preteritum presens et futurum. At quod preteritum est non est presens vel futurum et quod presens est non est preteritum nec futurum et quod futurum est non est preteritum vel presens quomodo ergo stabit quod supra rationabili et perspicua necessitate clariuit quia illa summa natura scilicet nullomodo composita sed summe simpliciter est et summe incommutabilis si aliud et aliud est in diuersis temporibus et per tempora distributas habet partes aut potius si illa ve-

ra sunt imo quia liquido vera sunt quomodo hec possibilis sunt? Nullo igitur modo creatrix essentia aut etas aut eternitas eius recepit preteritum vel futurum. Presens enim quomodo non habet si vere est sed fuit significat preteritum et erat futurum. Nunquam igitur illa fuit vel erit: quare non est distincta sicut nec simul tota in diuersis singulis temporibus. **S**i igitur sicut discussum est nec sic est tota in omnibus locis vel temporibus ut semel sit tota in nominibus et per partes in singulis nec sicut tota sit in singulis manifestum est quia non est villo modo omni loco vel tempore tota. Et quomodo similiter per visum est quia nec sic est in omni loco vel tempore ut pars sit in omni et pars sit extra omnem locum vel tempus impossibile est ut sit vbique et semper. Nullatenus enim potest intelligi esse vbique et semper nisi aut tota aut pars. **Q**uod si nequaquam est vbique et semper aut erit de terminate in aliquo loco vel tempore aut in nullo determinate aut eam in aliquo non posse esse iam discussum est. In nullo igitur loco vel tempore: id est nusquam et nunquam est. Non enim potest esse nisi aut in omni aut in aliquo. Sed rursus cum constet inexpugnabiliter non solum quia est per se sine principio et sine fine sed quia aliquid sine ea nec vbique nec nunquam est necesse illam esse vbique et semper.

Quomodo melius intelligi possit est vbique quam in omni loco. **Capitulum XXII.**

Quomodo ergo conuenient hec tam contraria secundum prolationem et tam necessaria secundum probationem? fortasse quodammodo est summa natura loco vel tempore quo non prohibetur sic esse simul tota in singulis locis vel temporibus ut tamen non sint plures tunc et vna sola tota nec eius etas non est nisi et eternitas non sit distributa in

presens preteritū et futurū. Non enim videtur hac lege loci ac temporis cogi nisi ea que sic sunt in loco vel tempore ut loci spacium vel temporis diuturnitatē non excedant. Quare sicut de hijs que huius sunt unum idemque totum simul non posse esse totum in diuersis locis vel temporibus omni veritate asseritur. Ita in hijs que huius non sunt idipsum nulla necessitate concluditur. **V**ere namque dici videtur quod tantum eius rei sit aliquis locus cuius quantitatem locus circūscribendo continet et continēdo circūscribit et quod eius rei solum sit aliquod tempus cuius diuturnitatem tempus metiēdo aliquo modo terminant et determinādo metitur. Quapropter cuius amplitudini aut diuturnitati nulla meta vel a loco vel a tempore opponitur illi nullum esse locū vel tempus vere proponitur. Quam namque nec locus illi facit quod locus nec tempus quod tempus non irrationabiliter dicitur quia nullus locus et nullum tempus est tempus. Quod vero nullum locū aut tempus habere cōspicitur id profecto nullatenus loci aut temporis legem sibi conuincitur. Nulla igitur lex loci aut temporis naturam ullam aliquo modo contingit: quod nullus locus ac tempus aliqua continentia claudit. **¶** Quod autem rationalis consideratio omnimoda ratione cōcludat ut creatricem summamque omnium substantiā quā necesse est alienam esse et liberam a natura et iure omnium que ipsa fecit de nihilo nulla loci cohibitio vel temporis includat cum potius eius potentia que nihil est aliud quam eius essentia cūcta a se facta sub se continēdo concludat. Quomodo quoque non est impudentis impudentie dicere quod summe veritatis aut loci circūscribat quantitatem aut tempus metiatur diuturnitatem: que nulla penitus localis vel temporalis distensionis magnitudinem suscipit vel paruitatem. Quam itaque loci huius est et temporis cō-

ditio ut tantummodo quicquid eorum metis clauditur nec partium fugiat rationem vel qualem suscipit locus eius secundum quantitatem vel qualem patitur tempus eius secundum diuturnitatē nec ullomodo possit totum a diuersis locis vel temporibus simul contineri quicquid vero loci vel temporis continentia nequaquam cohercetur nulla locorum vel temporum lege ad partium multiplicatē cogatur aut presens esse totum simul pluribus locis aut temporibus prohibeatur quam inquam huius est conditio loci ac temporis proculdubio summa substantia que nulla loci vel temporum continentia cingitur nulla eorum lege constringitur. **¶** Quare quam summam essentiam totam et inuisibilis necessitas exigit nulli loco vel tempore deesse: et nulla ratio loci aut temporis prohibet omni loco vel tempore simul totam adesse necesse est eam simul totam omnibus et singulis locis et temporibus presentem esse. Non enim quia huic loco vel tempore presens est ideo prohibetur illi vel illi loco aut tempore simul et similiter presens esse: nec quam fuit aut est aut erit ideo eternitatis eius aliud emanat a presenti tempore et preterito quod iam non est aut transit cum presenti quod vix est aut veturum est cuius futuro quod non dum est. **¶** Nullatenus namque cogitur vel prohibetur lege locorum vel temporum alibi aut aliquando esse vel non esse quod nullo modo intra locum vel tempus claudit suum esse. Nam si ipsa summa essentia dicitur esse in loco aut tempore quousque de illa et de locabilibus siue temporalibus naturis vna sit probatio propter loquendi consuetudinem diuersus tamen est intellectus propter rerum dissimilitudinē. In illis namque duo quedam eadem prolatio significat id est: quia et presentia sunt locis et temporibus in quibus esse dicuntur et que continentur ab ipsis. In summa vero essentia vnum tantum percipitur: id est quod presens

est non etiam quia continetur. Unde si
 vsus loquendi admitteret cōuenientius
 dici videret esse cū loco v'l tpe q̄ in loco
 vel tpe. **P**l^o em̄ significat p̄tineri aliqd
 et dicit esse in alio q̄ cū dicit esse cū alio
In nullo itaq; loco vel tempore proprie
 dicitur quia omnino a nullo alio cōtine-
 tur et tamē in omni loco vel tempore suo
 quodammodo dici potest esse qm̄ quic-
 quid aliud est ne in nihilū cadat ab ea p̄-
 sente sustinetur in omni loco et tempore
 est quia nulli abest et in nullo est quia nē-
 lum locū aut tempus habet nec in se re-
 cipit distinctōes locorum aut temporū
 aut illic vel hic vel alicubi vel tunc vel
 nunc v'l aliquādo nec scdm̄ labile p̄sens
 quo vtimur tempus est aut scdm̄ preteri-
 tum vel futurū fuit vel erit qm̄ h̄ circum-
 scriptoz et mutabilū ppria sunt quia il-
 la non est et tamē h̄ de ea quodammodo
 dici possunt quādo sic est p̄sens oibus
 circūscriptis et mutabilib⁹ ac si illa circū-
 scribatur eisdem locis et mutetur tempo-
 ribus. **P**atet itaq; quātum satis est ad
 dissoluēdam que insonabat cōtraricta-
 tem qualiter sūma oīm essentia vbiq; et
 semper et nusq; et nunq; id est in omni et
 in nullo loco aut tempore sit iuxta diuer-
 soz intellectū cōcordem veritatem.

Quō melius intelligi esse semp quasi
 in omni tempore. **C**apitulū. XXIII.

Utrum cū constet eandē sūmam
 naturam nō magis esse in omni-
 bus locis q̄ in oibus que sūt nō
 velut que contineātur sed que penetran-
 do cūcta cōtineat cur nō dicatur esse vbi-
 q; hoc sensu vt potius intelligat esse in
 oibus que sunt: q̄ tātum in oibus locis
 cum hunc intellectū et rei veritas exhibeat
 et ipa localis verbi pprietas nequa-
 q̄ phibeat. **S**olem⁹ nāq; localia vba
 sepe irreph̄sibiliter attribuere rebus q̄
 nec loca sunt nec circūscriptōe locali cō-
 tinent velut si ibi dicā ibi esse intellectū
 in aīa vbi est rationalitas. **N**am cū vbi

et ibi aduerbia localia sunt non tamē lo-
 cali circūscriptōe vt aīa continet aliud
 aut intellectus aut rationalitas cōtinetur.
Quare summa natura scdm̄ rei ve-
 ritatem dicitur aptius vbiq; esse secun-
 dum hanc significatōem vt intelligatur
 esse in omnibus que sunt q̄ intelligatur
 in omnibus locis et qm̄ sic supra exposite
 rationes docēt aliter esse non potest ne-
 cesse est eā sic esse in oib⁹ que sūt vt vna
 eandēq; p̄fecta tota simul sit in singul.

Quilibet mutabilis sit accidētib⁹. XXIII

Andem quoq; sūmam sūmam cō-
 stat sine p̄ncipio et sine fine esse
 nec habere p̄teritū aut futurū
 nec est tempozale hoc est labile p̄sens
 quo nos vtimur: qm̄ etas siue eternitas
 eius que nihil aliud est q̄ ipa immutabi-
 lis et sine partibus est. **N**onne ergo sem-
 per q̄ videtur designare totum tempus
 multo verius si de illa dicitur intelligi
 significare eternitatē que sibi nūq; ē
 dissimilis q̄ temporū varietatē que sibi
 semp est in aliquo non similis: quare si
 dicitur semp esse qm̄ idē est illi esse et vi-
 uere nihil melius intelligi q̄ eterne esse
 vel viuere id est interminabilē vitam si-
 mul p̄fectam totā obtinere. **V**idē
 aut eius eternitas esse interminabilis vi-
 ta simul p̄fecte tota existens. **C**um est
 supra iam satis liqueat q̄ eadem substā-
 tia non sit aliud q̄ vita sua et eternitas
 sua nec sit aliquo mō terminabilis nec ni-
 si simul et p̄fecte tota quid aliud est ve-
 ra eternitas que illi soli cōuenit q̄ inter-
 minabilis vita simul et p̄fecte tota exi-
 stens. **N**am vel h̄ solo verā eternitatem
 soli in esse illi substātie que sola nō facta
 sed factrix esse inuēta est aperte percipi-
 tur qm̄ vera eternitas p̄ncipij finisq;
 meta carere intelligitur q̄ nulli rez crea-
 tarum conuenire coipso de nihilo facte
 sūt cōuincit. **S**ed h̄ essentia quā patuit
 oimode sibi eē eandē substātalit nō ē ali-
 quādo a se diuersa v'l accidētali. **V**erū

qm̄ est summe incōmutabilis si p accidētia: potest non dicam esse sed vel intelligi variabilis. Et ecōtra qm̄ nō est particeps accidētis cū et h̄ ipm̄ q̄ maior est omnibus alijs naturis et q̄ illis dissimilis est illi videat̄ accidere. Sed quid repugnant quorūdam que accidētia dicūtur susceptibilitas et naturalis incōmutabilitas: si eorū assūptōe nullā s̄bam psequatur variabilitas. **V**idim quippe que accidētia dicunt̄ alia nō nisi cū aliqua participantis variatione adesse et ab eē posse intelligūtur: vt oēs colores alia nulla omnino vel accedēdo v̄l recedēdo mutatiōm: circa id de quo dicunt̄ efficere nō sciunt̄ vt quedā relatōes. **C**onstat nāq̄ quia homini post annū presētem nascituro nec maior: nec minor: nec equalis s̄t nec siml̄. **O**mnes aut̄ relatōes has vtiq̄ cum natus fuerit sine omni mei mutatione ad illuz habere potero et amittere scōm quod crescet vel per qualitates diuersas mutabit̄. **P**alam itaq̄ fit q̄ eorū que accidētia dicūtur quedā aliquaten⁹ contrahāt cōmutabilitatē: quedāz vero nullatenus subtrahāt immutabilitatez. **S**icut igit̄ summa natura accidētib⁹ mutationē efficiētibus nunq̄ in sua simplicitate locū tribuit sic secūdum ea que nullatenus sūme incōmutabilitati repugnant aliquādo dici aliud nō respuit et tamē aliud eius essētie. **U**nde ip̄a variabilis intelligi possit nō accidit. **U**nde h̄ quoq̄ concludi potest quia nullius accidentis susceptibilis est. **Q**uippe quem admodū illa accidentia q̄ mutatōez aliquam accedēdo vel recedēdo faciūt ip̄a suo effectu vere accidere q̄ mutant perpenduntur sic illa que a simili effectu deficiunt improprie dici accidentia deprehendūtur. **S**icut igitur semp est sibi omni modo eadem substāntialiter ita nunq̄ est a se diuersa v̄llomodo vel accidētialiter. **S**ed quoquomō sese habeat ratio de proprietate nominis accidentiū illud

sine dubio verum est quia de sūma incōmutabili natura nihil potest dici vnde mutabilis possit intelligi.

Quō illa dicenda sit s̄ba et q̄ sit extra omnem s̄bam et singulariter sic quicquid est.

Capitulū. XXV.

Sed si ratū est quod de huius nature simplicitate p̄spectū ē quomodo s̄ba est. **N**ā cum omnis substantia admixtionis differētiarū v̄l mutationis accidētiaz sit susceptibilis hui⁹ immutabilis sinceritas omnimode admixtionis siue mutatiōi est inaccessibleis quō ergo obtinebit eam esse quālibet substantiaz: nisi dicatur s̄ba p̄ essentia: et sic fit extra sicut ē supra oēm s̄bam: nā quātum istud illud est: q̄ p̄ se est quicquid ē et de nihilo facit esse aliud esse: diuersuz est ab eo esse per quod aliud fit de nihilo quicquid est tātum omnino distat sūma s̄ba ab h̄ijs que nō sunt idem quoq̄ ip̄a. **L**unq̄ ip̄a sola omnium naturarū habeat a se sine alterius nature auxilio esse quicquid est: quomō non est singulariter absq̄ nature sue cōsortio quicquid ip̄a est. **U**nde si quādo illi est cū alijs nominis alicuius cōmunio valde p̄culdubio intelligēda est diuersa significatio.

Nō contineatur in cōmuni tractatu substantiarum et tamē sit s̄ba et indiuidu⁹ spiritus.

Capitulū. XXVI.

Constat igitur quia illa s̄ba nullo communi tractatu substantiarum includitur essentiali cōmunionē a cui⁹ oīs natura excludit̄. **N**ā s̄pe cum omnis s̄ba tractetur aut esse vniuersalis que pluribus substātijs essentialiter cōmunis est vt hominem esse cōmune est singulis hominibus: aut esse indiuidua que vniuersalez essētiā communem habet cum alijs quēadmodum singuli homines commune habent cum singulis vt homines sint quomodo aliq̄s summam naturam in aliarum substantiarū tractatu contineri intelligit que nec

in plures sbas se diuidit nec cuz aliqua alia per essētiālē cōmunionē se colligit? **Q**m̄ tamē ip̄a non solū certissime existit sed etiam summā oim̄ existit z cuiuslibz rei essentia dici solet sba profecto itaqz si quid dici potest digne nō prohibet dici sba z qm̄ non noscīt dignior essētia quā spūs aut corpus z ex hīs dignior est spiritus q̄ corpus vtiqz asserēda est eē spiritus z nō corpus. **Q**m̄ aut̄ nec vllē partes sunt eiusdem spūs nec plures eē pos sūt huius spūs necesse est vt sit omnino indiuiduus spūs. **Q**m̄ enim sicut supra constat nec partibz est compositz nec vllis differētis vel accidentibz potest esse mutabilis impossibile est vt qualibet se cione sit diuisibilis.

Quidem spūs simpliciter sit z creata illi cōparata nō sūt. Capitulū XXVII

Uidē ergo cōsequi ex p̄cedētibz q̄ iste spūs qui sic suo quodā mirabiliter singulari et singulariter mirabili mō ē quādā rōe solus sit. Alia vero quecūqz videntur esse huic collata nō sūt. Si em̄ diligētē intēda ille solz videbit simpliciter z perfecte absolute esse: alia vero oia vere non esse z vix esse qm̄ nāqz idēz spūs propter incōmutabilē eternitatem suā nullomodo scdm̄ aliz quem modum dici potest qz fuit aut erit sed simpliciter est nec mutabiliter est aliud quod aliquñ aut non fuit aut non erit neqz non est quod aliquādo fuit aut erit sed si quis est semel et simul z interminabiliter est. **Q**m̄ in quā huius est eius esse iure simpliciter z absolute z perfecte dicitur esse. **Q**m̄ vero omnia alia secūduz aliud mutabiliter aliquādo aut fuerunt aut erunt qz nō sūt: aut sūt qz aliquando nō fuerūt vel nō erūt: z qm̄ hoc qz fuerunt iam nō est: illud aut̄ scilicet qz erunt nōdum est: z hoc quoqz in labili breuissimoz z vix existēte: presenti sunt vix est. **Q**m̄ ergo tā mutabiliter sunt nō immerito negātur simpliciter z perfecte et ab-

solute esse z asserūtur vere nō esse et vix esse. **D**einde cum omnia quecūqz alia sunt quā ip̄e de non esse venerunt ad esse: non per se sed per aliud z cum de esse redeant ad non esse: q̄rum ad se nisi sustineātur per aliud: quō illis simpliciter cōuenit aut perfecte siue absolute esse et non magis vix esse aut fere nō esse. **I**ūqz esse solius eiusdē ineffabilis spūs intelligi nullo modo possit aut ex non esse inceptum aut aliquē pati posse ex eo q̄ est in nō esse defectum z quicquid ip̄e est non sit per aliud quā per se: id est p̄ hoc qz ip̄e est non est huius esse merito soluz intelligitur simplex perfectūqz z absolutum. **Q**uod vero sit simplex z omnimoda ratione solum est p̄fectum simplex et absolutum id nimirum quodam mō dici potest solū esse: et econtra quicquid per superiorē rationē nec simpliciter nec perfecte nec absolute esse sed vix esse aut fere nō esse cognoscīt id vtiqz aliquo modo recte nō esse dicitur. **S**ecundū hanc igitur rationem ille solus creator spiritus est: et omnia creata non sunt: nec tamen oīno non sunt quia per illū qui solus absolute est de nihilo aliqua facta sunt.

Quius locutio idipm̄ sit qz ip̄e nec tamen sint duo sed vnus spūs. XXVIII.

Iam nunc hīs que de proprietatibus huius summe nature ad presens mihi ducere rationē sequenti occurrunt perspectis oportū existimo vt de eius locutione per quam facta sunt omnia si quid possum cōsiderem. **E**tenim cuz omnia que de illa supra potui aduertere rationis robur inflexibile teneāt illud me maxime cogit de illa diligentius discutere quia idipsum qz ipse sumus spiritus est probatur esse. **S**i em̄ ille nihil fecit nisi per seipsū et quicquid ab eo factum est per illam est factū quomodo ille est aliud quā quod est idēz ipse. **A**mplius asserunt vtiqz inexpugnabiliter ea que iam inuenta sunt quia

nihil oīno potuit vniq̄ aut potest substi-
stere preter creatē sp̄m z eius creaturā
hanc vero sp̄s eiusdem locutōem im-
possibile est inter creata cōtineri: qm̄ q̄c-
quid creatū existit p̄ illam factum est il-
la vero per se fieri nō potuit. Nihil quip-
pe per seipm̄ fieri potest: quia quicqd̄ fit
posterius est eo p̄ quod fit z nihil est po-
sterius seipō. Relinquit̄ itaq̄ vt h̄ sūmi
sp̄s locutio cum creatura esse nō possit
non sit aliud quā sūmus sp̄s. Deni-
q̄ hec ip̄a locutio nihil aliō potest intel-
ligi quā eiusdē sp̄s intelligētia qua cū-
cta intelligit. Quid em̄ est aliud illi rem
loqui aliq̄ loquendū hoc mō quā intel-
ligere nam nō vt homo semp̄ dicit q̄ in-
telligit? Si igitur sūme simplex natura
non est aliud quā q̄ est sua intelligentia
quēadmodū est id qd̄ est sua sapiētia ne-
cesse est vt similiter non sit aliud quā qd̄
est sua locutio. Sed qm̄ iā manifestū est
summū sp̄m vni tantuz esse z omnino-
de indiuiduū necesse est vt sit illi hec sua
locutio sit consubstāialis vt nō sint duo
sed vnus sp̄s.

eadem locutio nō constet plurib⁹
verbis s̄ sit vni verbū. **Cap. XXIX.**

Quod igitur dubitem qd̄ supra du-
biū dimiserā scilicet vtrū hec lo-
cutio in plurib⁹ verbis an in vno
verbo consistat? Nam si sic est sūme na-
ture consubstāialis vt nō sunt duo sed
vnus sp̄s vtiq̄ sicut illa sūme simplex
est ita z ista. Non igit̄ constat pluribus
verbis sed est vni verbū p̄ quod: facta
sūt oīa. Sed ecce videt̄ mihi subori-
ri nec facilis nec vllaten⁹ sub ambiguita-
te relinquēda questio. Etenim oīa huius
verba quib⁹ res quaslibet mēte dicimus
id est cogitam⁹ similitudines z ymagines
sūt rez quaz verba sūt z oīs similitudo
et ymago tāto magis vel min⁹ est vera
quāt⁹ magis vel minus imitat̄ rem cui⁹
est similitudo. Quid igit̄ tenēdū ē dex-
bo: que dicuntur z p̄ qd̄ facta sunt omnia?

Erit aut nō erit similitudo eorū que per
ipm̄ facta sunt? Si em̄ ipm̄ est vera mu-
tabiliū similitudo nō est consubstāiale
incomutabilitati quod falsū est. Si aut̄
non est omnino vera sed qualiscūq̄ simi-
tudo mutabiliū est nō est verbū summe
veritatis omnino verū quod absurdū ē.
Ac si nullam mutabiliū habet similitu-
dinē quō ad illius exēplum facta sūt.

Verum forsitan nihil huiusmodi rema-
nebit ambiguitas si quēadmodū i viuo
hoīe veritas hoīs esse dicitur in picto ve-
ro similitudo siue ymago eius veritatis
sic existēdi veritas itelligat̄ in verbo cu-
ius essētia summe est sic vt quodammō
illa sola sit. In hīs vero que: in eius cō-
paratōe quodā mō nō sūt: z tñ p̄ illud et
fm̄ illō facta sūt aliud imitatio aliq̄ illi⁹
summe essētie perpēdat̄ sic quippe ver-
bum sūme veritatis: q̄ z ipm̄ est summa
veritas nullū augmētum vel detrimen-
tum sciet sed hoc q̄ magis vel minus
creaturis sit simile: sed poti⁹ necesse erit
oē quod creatū est tāto magis esse z tā-
to esse prestātius quātō simili⁹ est illi q̄
summe est: et sūme magnū est. **H**inc z
inde fortasse: imo nō fortasse: sed p̄o cer-
to hinc oīs intellectus iudicat naturas
quolibet mō viuētes prestare nō viuēti-
bus scietēs nō sentiētibus rationales
irrationabilibus. **Q**m̄ em̄ sūma natura
suo quodaz mō singulari non solum est
sed z viuit z sentit z rationalis est liquet
qm̄ omnīū que sunt id quod aliquo mo-
do viuit magis ē illi simile qm̄ id quod
nullatenus viuit z quod modo quolibz
vel corporeo sensu cognoscit aliud ma-
gis est quā quod nihil omnino sentit et
quod rationale est magis quā quod ra-
tionis capax non est. **Q**uoniam vero
simili rōe quedā nature magis min⁹ ve-
sint q̄ alie: p̄spiciū est. **Q**uēadmodum
euz illud natura p̄stantius est: quod per
naturalem essētiāz propinquius est pre-
stantissimo: ita vtiq̄ illa natura magis

Monologion

est cuius essentia similior est summe essentie. **Q**uod sic quod animaduerti facile posse existimo. **R**epe si cuiuslibet esse quod et uiuit et sensibilis et rationalis est cogitatio auferat quod ratio nalis est. **D**einde quod sensibilis et postea quod vitalis postremo ipsum nudum esse: quod remanet quis non intelligat quod illa substantia que sic paulatim destruitur ad minus et minus esse ad ultimum ad non esse gradatim producit. **Q**ue autem sigillatim assumpta quolibet essentiam ad minus et minus esse deducit eadem ordinatim assumpta illam ad magis esse producit. **P**ater igitur quia magis est uiuens substantia quam non uiuens et sensibilis quam non sensibilis et rationalis quam non rationalis. **N**on est itaque dubium quod omnia essentia eo ipso maior est potentiorque est quo similior est illi essentie que summe est et summe prestat. **S**atis itaque manifestum est in uerbo per quod facta sunt omnia non esse eorum similitudine: sed ueram simplicemque essentiam. **I**n factis uero non esse simplicem absolutamque essentiam sed uere illius essentie uix aliquam mutationem. **U**nde necesse est non idem uerbum sed reus creaturam similitudinem magis uel minus esse uerum sed omnem creaturam naturam eo alio gradu essentie dignitatisque consistere quo magis illi propinquare uidetur.

Quod ipsum uerbum non sit similitudo factorum sed ueritas essentie facta uero sint aliqua ueritatis mutatio et que nec magis sint quam alie et potentiores. **C**ap. XXX

Sed cum ita sit quod illud quod simplex est ueritas potest esse uerbum eorum quorum non est similitudo: cum omne uerbum quo aliqua res sit mente dicitur similitudo sic rei eiusdem et si non est uerbum eorum que facta sunt per ipsum quod constabit quia sit uerbum. **R**epe omne uerbum alius cuius rei uerbum est. **D**enique si nulloque creatura esset nullum eius esset uerbum. **Q**uid igitur an concludendum est quod si nullo modo esset creatura nequaquam esset uerbum illud quod est summa et nullius indigens essentia

aut fortasse illa summa essentia que uerbum est essentia quidem esset eterna: si uerbum non esset: si nihil unquam per istam fieret.

Eius enim quod nec fuit nec est nec futurum est nullum uerbum potest esse uerum hanc rationem si nulloque uerbo preter summum spiritum esset essentia nullum omnino esset uerbum in illo. **S**i nullum in illo uerbum esset nihil apud se diceret cum idem sit illi sic dicere aliquid quod est intelligere non aliud intelligeret. **S**i nihil intelligeret quod summa sapientia que non est aliud quam idem spiritus nihil intelligeret quod absurdissimum est. **Q**uid igitur? **S**i enim nihil intelligeret quod esset summa sapientia aut si nullo modo esset preter illam aliud quid illa intelligeret? **S**ed nunquam seipsum non intelligeret aut quod uel cogitari potest quod summa sapientia se aliquando non intelligat cum aliquando mens rationalis possit non solum sumere sed et illius summe sapientie reminisci et illam et se intelligere. **S**i enim mens humana nullam eius aut suam habere memoriam aut intelligentiam posset nequaquam se ab irrationabilibus creaturis et illam ab omni creatura secum sola tacite disputando sicut nunc mens mea facit discerneret. **E**rgo summus ille spiritus sicut est eternus ita eterne sui memor est et intelligit se ad similitudinem mentis rationalis imo non ad illius similitudinem sed ille principaliter et mens rationalis ad eius similitudinem. **A**t si eterne se intelligit eterne se dicit. **S**i eterne se dicit eterne est uerbum eius apud ipsum. **S**ive igitur ille cogitetur nulla alia existente essentia siue alijs existentibus necesse est uerbum illius coeternum illi esse cum ipso.

Quod summus spiritus seipsum dicat coeterno uerbo. **C**apitulū. XXXI.

Sed ecce querenti mihi de uerbo quomodo creator dicit omnia que fecit obtulit se uerbum quo seipsum dicit quod omnia fecit. **A**n ergo alio uerbo dicit seipsum et alio ea que fecit: aut potest eodem ipso uerbo quod dicit seipsum dicit que fecit? **R**espondeo

hoc quoque verbū quo seipm̄ dicit neces-
se est idipsuz esse q̄ ipm̄ est sicut constat
de verbo illo quo dicit ea a se facta sunt.
Cū enī etiā si nihil vn̄q̄ aliud esset nisi
summus ille sp̄s ratio tamē cogat ver-
bū illud quo se dicit ex necessitate eē qd̄
verius quā hoc verbū eius nō esse aliud
q̄ q̄ ip̄e est. Ergo si z seipm̄ z ea que faci-
cōsubstātia sibi verbo dicit manifestuz
est qz verbi quo se dicit z verbi quo crea-
turā dicit vna substātia est. Quō ergo si
vna sba est duo verba sūt? Sed forsītā
non cogit idēptitas sbe verbi vnitatem
admittere. Nā idem ip̄e qui hīs verbis
loquitur eandē illis habet sbam z tamē
verbū nō est. Sed vtiq̄ verbū quo se di-
cit sūma sapiētia cōueniētissime dici po-
test verbū eius sed superiorē rationē qz
eius perfectā tenet similitudinē. Nā nul-
la ratione negari potest cuz mens ratio-
nalis seipm̄ cogitādo intelligit ymagi-
nem ip̄ius nasci in sua cogitatōe imo ip̄-
sanz cogitatōem sui esse suā ymaginē ad
eius similitudinē tāq̄ ex eius impressio-
ne formatā. **C**ūq̄ enī rem mēs seu per-
corpōis ymaginatōem seu p̄ ratōem cu-
pit veraciter cogitare: eius vtiq̄ simili-
tudinem quātū valet in ip̄a sua cogitatio-
ne conatur exprimere: qd̄ quāto verius
facit tāto rem ip̄am verius cogitat: et h̄
quidē cū cogitat aliud aliud qd̄ ip̄a non
est z maxime cū aliquid cogitat corpus
clarius p̄spicitur. **C**ū enī cogito notū
mibi hoīem absētem format̄ acies cogi-
tatōis mee in talem ymaginē eius qua-
lem illā p̄visum oculoz in memoriā
attraxi que ymago in cogitatōe verbuz
est eiisdē hoīs que cogitādo dico. **H**a-
bet igitur mens rationalis cū se cogitan-
do intelligit secū ymagines suā ex se na-
tam id est cogitatōem sui ad suam simili-
tudinem quasi sua impressione formatā
q̄uis ip̄a se a sua ymagie nō nisi ratione
sola seperare possit que ymago eius ver-
bum eius est.

De vno d̄bo dicat se z q̄ fec̄. XXXII.
De itaq̄ mō quis neget summā
Sapientiam cum se dicēdo intel-
ligit gignere cōsubstātales sibi
similitudinē suam id est verbum filium.
Dō verbuz licet de re tam singulariter
eminenti pp̄ie aliquid satis cōuenient
dici non possit non tamē incōueniēter si-
cut similitudo ymaginē z figura z cara-
cter eius dici potest. **V**erbū aut̄ quo
creaturā dicit nequāq̄ similiter est ver-
bum creature: quia non est eius similitu-
do sed principalis essentia: cōsequit̄ igitur
vt ip̄am creaturā nō dicat d̄bo crea-
ture. **C**uius ergo verbo eā dicit si nō
dicit eam verbo eius. Nā q̄ dicit verbo
dicit: z verbū aliter est verbū id est simi-
litudo. **S**i nihil aliud dicit q̄ se aut crea-
turaz nihil dicere potest: nisi aut suo aut
eius verbo. **S**i ergo nihil dicit d̄bo crea-
ture quicqd̄ dicit verbo suo dicit. **U**no
igitur eodēq̄ verbo dicit seipm̄ et que-
cunq̄ fecit.

De suo verbo videri possit dicere crea-
turam. **C**apitulū. XXXIII.

Sed quō tā differētes res scilicet
creans z creata essentia dici pos-
sit vno verbo: p̄sertim cū verbū
ip̄m sit dicēti coeternū creatura aut̄ non
sit illi coeterna forsitan quia ip̄a est sum-
ma sapiētia z sūma ratio in qua sūt om-
nia que facta sūt queadmodum op̄ qd̄
fit scdm̄ aliquā artem nō solū quādo fit
verum z anteq̄ fiat et postq̄ dissoluitur
semp̄ est in ip̄a arte. **N**on aliud quā qd̄
est ars ip̄a idcirco cū summ̄ ip̄e sp̄s di-
cit seipm̄ dicit oīa que facta sūt. **N**am et
anteq̄ fierēt z cū iā facta sūt z cū corrupū-
tur seu aliquo mō variātur semp̄ in ip̄o
sunt nō q̄ sunt in seip̄is: sed q̄ est idē ip̄e.
Et enim in seip̄is sūt essentia mutabi-
lis scdm̄ immutabilē rationē creata ī ip̄-
so vero sūt ip̄a prima essētia z prima exi-
stendi veritas cui prout magis vtiq̄
illa similia sūt: ita verius z p̄stātius exi-

Monologion

sunt. Hoc itaq; modo hoc irrationabi-
liter asseri potest quia cum seipm dicit sū-
mus ille spūs dicit etiaz quicquid factuz
est vno eodemq; verbo. Verum cū con-
stet quia verbū eius cōsubstāiale est illi
et pfecte simile necessario cōsequitur vt
oīa que sūt in illo eadem z eodē mō sint
in verbo eius. Quicquid igit factū est si-
ue viuat siue nō viuat aut quocūq; sit in
se: in illo est ip̄a vita et veritas. Quā aut
idez ē sūmo spiritui scire q̄ intelligere vt
dicere necesse est q̄ eodez mō sciat oīa
que scit quo ea dicit aut intelligit.

Quicquid factum est in eius verbo z
scientia sit vita z veritas. XXXIII.

¶ Etiam admodum igitur oīa sūt in
verbo eius vita z veritas ita sūt
in scientia eius. Quia ex re mani-
festissime p̄prehēdi potest quō dicat idē
spūs vel quō sciat ea que facta sūt ab hu-
mana sciētia cōprehēdi nō posse. Nam
nulli dubiū creatas sbas multo aliter es-
se in seipsis q̄ in nostra sciētia i seipsis nā
q̄ sunt per ipam suā essentiā in nra vero
sciētia nō sunt eaz essentie sed earū simi-
litudines. Restat igit vt tāto verius sint
in seipsis quā in nostra sciētia: quāto veri-
us sunt alicubi per suā essentiā quā p su-
am similitudinē.

¶ Incōprehensibili mō dicat vel sci-
at res a se factas. Capitulū. XXXV.

¶ Ergo z h̄ constet q; oīs crea-
ta substantia tanto verius est in
verbo: id est intelligētia creato-
ris quā in seip̄a: quāto veri⁹ existit crea-
trix q̄ creata essētia quō cōprehēdat hu-
mana mēs cui⁹ sit illud dicere z illa sciē-
tia que sic longe superior: z verior: ē crea-
tis substātis si nostra scientia tā lōge su-
peratur ab alijs quātū earuz similitudo
distat ab eaz essētia.

¶ Quicquid ip̄e est ad creaturā h̄ sit et
verbū ei⁹ nec tñ ambo pliter. XXXVI

¶ Erūtāmē manifeste rōes sup̄-
riores doceāt summū spm̄ p ver-

bum suū fecisse oīa nunqd nō z ip̄m ver-
bum fecit eadē oīa. Quā em̄ illi est cōsb-
stāiale cuius est verbū necesse est vt sit
sūma essētia. Summa aut essētia non
est nisi vna que sola creatrix z solū prin-
cipium est oīm que facta sūt. Ip̄a namq;
sola fecit nō p aliud quam p se oīa ex ni-
hilo. Quare quecūq; sūmus spūs facit
eadē z verbū eius facit simpliter. Quic-
quid igitur sūmus spūs est ad creaturā
h̄ et verbū eius est et similiter nec tamen
ambo simul pliter quia non sunt plures
creatrices sūme essētie. Sicut igit ille ē
creator rez z principiū sic z verbuz eius
nec tamen sunt duo sed vnus creator et
vnū principium.

¶ Quod dici nō possit quid duo sint q̄uis
necesse sit esse duos. Cap. XXXVII.

¶ Studioso itaq; attendendū ē qui-
dē quod valde insolitū alijs rez
bus in sūmo spū z verbo ei⁹ vi-
detur euenire. Nam certū ē sic vnicuiq;
singulatim vt et vtriusq; simul inesse q̄
quid sunt in essētia et quicquid sunt ad
creaturā vt z singulatim perfectū sit am-
bobus et tamen pluralitatē non admit-
tat in duobus: licet em̄ singulatim et ille
perfecte sit sūma veritas z creator: z ver-
buz eius sit summa veritas z creator: nō
tamen ambo simul sūt due veritates aut
duo creatores. Sed cū hoc ita sint: miro-
tamē mō apertissimū est quia nec ille cui-
us verbum ē potest esse verbuz suū nec
verbum potest esse ille cuius est verbum
vt in eo quod significat vel quid sint sb-
stāialiter vel quid sint ad creaturā sem-
per indiuiduam teneāt vnitatem. In eo
vero q̄ ille nō existo est h̄ autēz est ex il-
lo ineffabilem admittāt plalitatē inef-
fabilez certe. Quis em̄ necessitas cogat
vt sint duo nullo tamen mō exprimi pos-
test quid duo sint. Nā z si forte duo pa-
res aut aliquid aliud similiter ad inuicē
possint dici in hīs ip̄is tamē relatiuis st-
queratur quid sit illud de quo dicuntur

non potest dici pluraliter quæadmodum dicuntur due pares linee aut duo hoies similes. Quippe nec sunt duo pares spiritus nec duo pares creatores nec duo aliquid quod significet eorum aut essentiam aut habitudinem ad creaturam sed nec duo aliquid quod designet propriam habitudinem alterius ad alterum quia nec duo verba nec due ymagines: verbum namque hoc ipsum quod verbum est aut ymago ad alterum est et sic propria sunt hoc alterius ut nequaquam alteri coaptetur. Nam ille cuius est verbum aut ymago nec ymago nec verbum est.

¶ Idem verbum sit a summo spiritu nascendo. **Capitulum. XXXVIII.**

Constat igitur quod exprimi non potest: quid duo sint: summus spiritus: et verbum eius: quibus quibusdam singulorum proprietatibus cogatur esse duo. Etenim proprium est esse unius ex altero et proprium est alterius alterum esse ex illo. Quod ipsum nullo utique verbo videtur familiarius posse perferri quam si dicatur proprium esse unius nasci ex altero et proprium alterius nasci ex ipso. **¶** Certum namque iam constat quod verbum summi spiritus non sic est ex eo quæadmodum ea que ab illo facta sunt: sed quæadmodum creator de creatore summi et de summo et ut plena breuitate omnimoda absoluatur similitudo penitus idem ipsum est de eodem ipso ita ut nullatenus sit nisi ex eo. **C**um igitur pateat verbum summi spiritus sic esse ex ipso solo ut perfectam eius quasi proles parentis teneat similitudinem nec sic esse ex eo ut fiat ab ipso perfecto nullo modo venientius cogitari potest ex illo esse quam nascendo.

Nempe si immutabiles res indubitanter dicuntur nasci ex his ex quibus habentur: cum nullam eorum ex quibus nasci dicuntur teneant similitudinem sicut proles parentis. **D**icimus enim capillos nasci de capite et poma ex arboribus licet nec illi capitis nec illa arboris similia sint. **S**i inquam multa huius dicuntur nasci non absurde tanto

congruentius dici potest verbum summi spiritus ex illo existere nascendo quanto perfectius quasi proles parentis trahit eius similitudinem ex illo existendo.

¶ Verissime illud sit patris illud vero proles. **¶** **Capitulum. XXXIX.**

Quod si convenientissime dicitur nascitur: cur et tam simile est illi de quo nascitur: cur estimetur simile quasi proles parenti et non potius asseratur: quia quando verior est ille patris et istud proles quanto magis ille ad huius necessitatis perfectionem solo sufficit et quod nascitur eius similitudinem experimit. **¶** Namque in rebus alijs quas parentis prolesque certum est habitudinem habere nulla sic gignit ut omnino nullum indigens sola per se ad gignendam prolem sufficiat: nulla sic gignitur ut nulla admixta dissimilitudine omnimoda similitudinem parentis exhibeat. **S**i ergo verbum summi spiritus sic est omnino ex ipso sola essentia et sic singulariter est illi simile ut nulla proles sic sit ex sola parentis essentia aut sic similis parenti profecto nullis rebus tam convenienter videtur aptari habitudo parentis et prolesque summo spiritui et verbo eius. **¶** Quapropter illius est verissimum proprium esse patrem istius vere verissimum esse prolem.

¶ Illud verissime gignat illud verissime gignatur. **¶** **Capitulum. lx.**

Et hoc constare non poterit nisi pariter ille verissime gignatur. **S**i igitur illud est perspicuum ita hic esse certissimum necesse est quare summi spiritus est verissime gignere et verbi eius verissime gigni. **¶** Vellem iam quidem et forte possem illum esse verissime patrem huius vero esse verissime filium concludere. **S**ed nec hoc negligendum existimo an patris et filij et an matris et filie magis illis apta sit appellatio cum in eis nulla sit sexus discretio. **N**am si idcirco convenienter est ille pater et proles eius filius: quare uterque est

Monologion

spūs cur non pari ratione alteri cōuenit esse matrem alteri filiam quia vterq; est veritas et sapientia: an quia in hīs naturis que sexus habēt differētiam melioris sexus est patrem esse v' filiū minoris vero matrem vel filiā. ¶ Est h' quidem naturaliter in pluribus in quibusdā dō est cōtrario vt in quibusdā auiū generibus in quibus feminin' sexus semp maior: et validior est masculin' vero minor et infirmior. Aut certe idcirco magis cōuenit sūmo spūi dici patrē quā matrē qz prima et principalis taz. plis semp est in patre nā si maternā causā quolibet modo sp' paterna pcedit minūnis est incongruuz vt illi parēti apte nōmē mris cui ad gignēdaz plem nulla alia causa aut sociatur aut pcedit. Clariſsimū est igitur summū spūi patrē esse. plis sue. Quod si filius semp similioz est patri quā filia nihil aut similius est alteri quā sūmo patri. ples sua verissimū ē hāc. plem nō esse filiam sed filium.

¶ Quod alterius verissime sic esse genitorē et filium alteri' p' rem et genitū. .xij.

Sicut igit' p'p'riū est illius verissime gignere istius dō gigni sic p'p'riū est illius esse verissimuz genitorē istius vero verissimū genitū et sicut alter est verissimus parens alter verissima proles sic alter est verissim' p' alter verissimus filius. Inuētis tot et tātis singuloz p'prietatibus quibus mirā quedā tam ineffabilis quā inuitabilis in sūma vnitate pbatur esse plitas valde videt' mihi delectabile retractare sepius tam inpenetrabile secretū. Ecce em̄ cum sit impossibile sic eūdem esse qui gignit et eū qui gignitur atq; eūdem eē patrem et plem necesse sit aliū esse genitorē aliū genitum: aliū esse p' rem: aliū filium: sic tamē necesse est idē esse illū qui gignit et illū qui gignitur necnō parentē et plem et impossibile sit aliū esse genitorē quā quod genitus est aliud esse pa-

trem quā q' est filius.

¶ Retractatio cōmunionis amboz et p'prietatū singuloz. ¶ Cap. xlij.

Et cum ita sit alius ille et alius ille vt omnino pateat q' duo sint sic tamē vnū et ipm est id quod est ille et ille vt penitus lateat quid duo sint. Nam sic est alius pater alius filius vt cū ambos dixerim videā me duos dixisse et sic est idipm q' est et pater et fili' vt nō intelligā quid duos dixerim. Quis nāq; singulus p' sit pfecte sūmus spūs sic tamē vnū idemq; spūs p' et filius vt p' et filius nō sint duo spūs sed vn' spūs vt sicut singula p'p'ria singuloz nō recipiūt pluralitatē quia nō sunt duoz: ita id quod cōmune est amboz indiuiduaz teneat vnitatē quāuis totū sit singuloz.

Nam sicut nō sunt duo p'fes aut duo filij sed vnus p' et vnus filius quā singla sunt singuloz p'p'ria ita nō sunt duo patres aut duo filij sed vnus p' et vnus filius qm̄ singula sūt singuloz p'p'ria ita non sūt duo sed vn' spūs quāuis et singuli p'fis et singuli filij sic pfectuz esse spiritum sic sūt oppositi relationib' vt alter nūq; suscipiat p'p'riū alteri' sic sunt concordēs natura vt alter semp teneat essentiam alterius.

¶ Quō alter alterius sit essentia. .xliij.

Sic em̄ diuersi sunt p' h' q' alter ē pater alter filius vt nūq; dicat' aut pater filius aut filius pater et sic idem sūt p' s'bam vt semp sit in p'fe essentia filijz in filio essentia p'fis. ¶ Est em̄ nō diuersa sed eadem nō plures sed vna vtriusq; essentia. Unde etiā si alter alterius dicatur essentia nō errat a veritate sed sūma vnitas simplicitasq; cōmē datur cōēs nature. Nō em̄ quēadmodū itelligitur sapiētia hoīs per quā homo sapiens est qui nō potest esse p' se sapiens ita intelligi potest si dicatur p' essentia filij et filius essentia p'fis vt eo mō sit fili' existens p' p'fem et p'f per filiū: quasi non

possit alter existens eē nisi p alterū sicut homo nō potest esse sapiēs nisi p sapiētiā. Sicut nāq; sūma sapiētia semp sapit p se ita sūma essentia semp est p se. Est autē pfecte sūma essentia p̄: et pfecte sūma essentia filius; pariter ergo pfectus pater p se est et pariter pfectus filius p se est sicut vterq; sapit p se. Non em̄ idcirco minus pfecta ē essentia vel sapiētia filius quia est essentia nata de p̄ris essentia et sapiētia de sapiētia sed tūc min⁹ pfecte essentia vel sapiētia esset si non esset p se aut nō saperet p se. Nequaquē em̄ repugnant vt filius p se subsistat et de p̄re habeat esse sicut em̄ p̄ris habet essentia et sapiētiā et vitā in semetip̄o vt nō p alienā s̄ p suā essentia p suā sapiētiā et vitā in semetip̄o aut nō p extraneā sed p suā essentia sapiētiā et vitā subsistat sapiat et viuat: alioquin nō erit idem esse p̄ris et filij nec erit par p̄ris filius. Quod q̄ falsum sit liquidissime superius peruisus est quare nō repugnat filiū et subsistere p se et esse de p̄re quia hoc ip̄m: id est p seip̄m posse subsistere necesse est illū de patre habere. Nam si quis sapiēs suā me sapiētiā cuius p̄ris expers essem doceret vtiq; h̄ ip̄a sapiētia eius facere nō incōgrue diceret: sed q̄nis mea sapiētia ab illius sapiētia haberet esse et sapere tamē cū iam eliet non nisi sua essentia esset nec saperet nisi seip̄a. Multo igit̄ magis eterni patris coetern⁹ filius qui sic habet a patre esse: vt nō sint due essētie p se subsistit sapit et viuūt. Non igit̄ sic intelligi potest. q̄ p̄ filij aut filius p̄ris sit essentia quasi alter nō possit subsistere p se sed p alter sed ad designādā quā habet cōmunionem sūme simplicis sūmeq; vnius essētie sic cōgrue dici et intelligi potest: quia sic est alter id ip̄m q̄ alter vt alter habeat essentia alterius. Hac itaq; ratione qm̄ vterq; nō aliud est habere essentia q̄ esse esse sicut habet alter alterius essentia: ita est alter alterius essentia idem esse est al-

teri quod alteri.

Quap̄ius dici possit filius essentia patris quā pater essentia filij et quod similis sit filius patris virtus et sapiētia et similia. **Capitulū. xliij.**

Quod licet scdm̄ p̄spectā ratōem verū sit valde tamē magis conuenit filij dici essentia p̄ris quā patre essentia filij. Quā nāq; p̄ a nullo habet essentia nisi a seip̄o nā satis apte dicit̄ h̄re essentia nisi suā quā vero filij essentia suā habet a p̄re et eadē quam h̄z pater aptissime dici potest habere essentia p̄ris. Quare qm̄ neuter aliter h̄z essentia quā existēdo sicut satis aptius intelligit̄ h̄re filius p̄ris essentia quā p̄ filij ita cōueniētius dici potest filius patris essentia quā p̄ filij. Nam hec vna si fiat platio satis acuta breuitate cōmēdat filium nō solum eandē essentia h̄re cum p̄re sed h̄c ip̄az h̄re de patre vt hic sic filius est essentia p̄ris quod est filius ē nō differēs essentia de patris essentia imo de p̄re essentia. Similiter ergo est filius patris essentia virtus et sapiētia siue veritas et iusticia et quicquid summi sp̄is conuenit essentia.

Quō quedā ex h̄is q̄ sic p̄ferūtur aliter quoq; possint intelligi. **Cap. xlv.**

Quod idē tamē quedā ex h̄is q̄ sic p̄ferri et intelligi possūt: alia q̄z non incōgruā sub hac ip̄a p̄nunciatōe intelligētia suscipere. Liquec em̄ filiū esse vey verbū: id est p̄fectā intelligētia siue p̄fectā toti⁹ paterne s̄be cognitōez et sciam et sapiētiā: id ē: q̄ ip̄m p̄ris intelligit essentia et cognoscit et scit et sapit. Si igit̄ hoc sensu dicat̄ filius patris intelligētiaz sapiētiā sciētiā cognitio siue noticia qm̄ intelligit sapit scit et nouit p̄rem nequaquē a veritate disceditur.

Veritas quoq; p̄ris aptissime dici p̄ filius nō solū eo sensu quia est eadē filij veritas que est p̄ris sicut iam p̄spectū ē sed etiam hoc sensu vt in eo intelligatur

Monologion

nō impfecta quedā imitatio sed integra veritas paterne sbe: quia non est aliud quā q̄ est pater. At si ita sba p̄ris est intelligētia z scia z sapia z veritas p̄ris colligitur quia sicut filius est intelligētia z sciētia z sapientia z veritas: paterne sbe ita est intelligētia intelligētie: sciētia sciētie sapia sapie veritas veritatis.

Quod filius sit intelligētia intelligētie z veritas veritatis et similiter de similibus. **Capitulū. xlvi.**

De memoria vō quid sētiendū est an estimādus est fili⁹ intelligētia memoriē siue memoria patris aut memoria memoriē. **¶** Equidem cū summa sapiētia sui memor esse negari non possit nihil competētius q̄ in memoria pater sicut in verbo fili⁹ intelligitur: qm̄ de memoria nasci verbū videtur quod clarius in nostra mēte p̄cipitur. **¶** Qm̄ nāq̄ mēs hūana nō semper se cogitat sicut sui semp̄ meminit liquet cū cogitat quia verbū eius nascit̄ de memoria. **¶** Unde apparz quia si semper se cogitaret semp̄ verbū eius de memoria nasceret. **¶** Rem em̄ cogitare cui⁹ memoriā habemus hoc est mēte eā dicere: verbū vero rei est ip̄a cogitatio ad eius similitudinē ex memoria formata.

Hinc itaq̄ liquido animaduerti potest de summa sapiētia que sic semp̄ se dicit sicut semp̄ sui memor ē: q̄ de eterna memoria est coeternū verbū nascit̄. **¶** Sicut igitur verbū congrue intelligit̄ p̄les ita memoria p̄ris nomē aptissime suscipit. **¶** Si ergo p̄les que omnino de solo sūmo sp̄ritui nata est: p̄les est memoriē eius nihil conueniētius q̄ q̄ memoria ei⁹ est idētiq̄ quippe non in eo quod sui memor est sic est in sui memoriā velut alia res in alia quēadmodum ea que sic sunt in hūane mentis memoriā vt non sint ip̄a nostra memoriā s̄ sic est memor sui vt ip̄a memoriā sua sit.

¶ Osequit̄ itaq̄ vt quōd filius intelligē

tia siue sapiētia p̄ris ita sit paterne memoriē. **¶** At quicquid filius sapit aut intelligit eius similiter z meminit.

¶ In memoria intelligat̄ p̄r sicut in intelligētia filius z quōd filius sit intelligētia vt sapiētia memoriē z memoriā patris et memoriē. **¶** Capitulū. xlvij.

Et igitur fili⁹ memoriā p̄ris et memoriā memoriē: idē: memoriā memoriē p̄ris qui est memoriā sicut ē sapia p̄ris et sapia sapie: idēz sapia sapiens p̄rem sapiētia z fili⁹ qui de memoriā nata de memoriā sicut sapiētia nata de sapia p̄r vō de nullo nata memoriā vel sapia. **¶** Ecce dū hui⁹ patris filijq̄ p̄rietates cōmunionēq̄ delectabilē intueor nihil delectabilius in ill' cōtēplādū inuenio q̄ mutui amoris affectū qm̄ em̄ absurde neget̄ sūm⁹ sp̄rit⁹ se amare sicut sui memor ēz se intelligit cū mēs rationalis se rillū amare posse conuincať ex eo quia sui z illi⁹ memor esse z se z illuz intelligere potest ociosa naq̄ z penit⁹ inutilis est memoriā et intelligentia cuiuslibet rei nisi put ratio erigit res ip̄a amet̄ aut reprobet̄. **¶** Amat ergo seipm̄ sp̄s sūmus sicut sui meminit z se intelligit.

¶ Sūm⁹ sp̄s se amet z q̄ idē amor parit̄ p̄cedat a p̄re z filio. **¶** Cap. xlvij.

Plam certe est rationē habenti deum nō idcirco sui memoriē esse aut se intelligere q̄ se amat sed ideo se amare quia sui meminit z se intelligit: nec cū se posse amare si sui non sit memor aut se nō intelligat. **¶** Nulla em̄ res amat̄ sine eius memoriā z intelligētia z multa tenētur memoriā z intelligūtur que non amātur. **¶** Patet igitur amorē sūmi sp̄s ex eo p̄cedere quia sui memor est z se intelligit. **¶** Si in memoriā sūmi sp̄s intelligit̄ p̄r intelligentia filius manifestū est q̄ a p̄re pariter z filio sūmi sp̄s amor p̄cedit.

¶ Vterq̄ pari amore diligit se z al-

b ij

terum.

Sed si se amat sum^{us} spūs pculdu
bio se amat p̄r amat se filius al
ter alterz quia singulus p̄r: sum
mus spūs: z singulus filius sum^{us} spūs
et ambo simul vnus spūs z qz vterqz pa
riter sui z alterius meminit z se z alterū
intelligit et qm̄ oīno idipm̄ est q̄ amat
vel amat in p̄re z qd̄ in filio necesse ēvt
pari amore vterqz diligit se z alterz.

Quātus est ip̄e amor quātus est ip̄s
se spiritus.

Capitulū. l.

Quātus ergo est amor iste sum
mi spūs sit cōmunis p̄r z filio s̄
si se tātuz diligit q̄tū sui memi
nit z se intelligit tm̄ aut sui memor est z
intelligit se quāta est eius essētia qd̄ ali
ter esse nō potest p̄fecto tant^{us} est amor
eius quātus ip̄e est.

Quidem amor sit adipm̄ qd̄ est sum^{us}
spūs z tamē ip̄e cum patre et filio vnus
spiritus.

Capitulū. l.

Utrū quid potest esse par sumo
spūi nisi sumus spūs. Iste itaqz
amor est sum^{us} spūs. Deniqz
si nulla vnqz creatura: id est: si nihil vn
qz aliud est q̄ sum^{us} spūs p̄r z fili^{us} nihil
omin^{us} seipos ad inuicē p̄r z fili^{us} dilige
rent. Cōsequit itaqz hūc amorē nō esse
aliud q̄ qd̄ est p̄r z fili^{us} qd̄ est summa eēn
tia. Ad quē summe essētie plures esse
nō possūt quid magis necessariū q̄ pa
tre z filiū z vtriusqz amorē vnā esse sū
mā essētia. Est igit idē amor summa sa
piētia: summa veritas: sumū bonū: z qz
quid de sumi spūs sba dici potest.

Quid tot^{us} p̄cedat a p̄re tot^{us} a filio et ta
men non sit nisi vnus amor.

Cap. liij.

Truendū est diligēter vtz sint
duo amores vn^{us} a p̄re p̄cedēs
alter a filio: an vn^{us} non tot^{us} ab
vno p̄cedēs sed partim a p̄re partim a
filio an nec plures nec vnus partim p̄
cedēs a singulis sed vn^{us} totus a singu
lis z idem totus a duob^{us} simul.

huiusmodi dubitatiois certitudo hinc
indubitāter cognoscit quia nō ex eo p̄
cedit in quo plures sūt p̄r z fili^{us} s̄ ex eo
in quo vnū sunt. Nā nō ex relationibus
suis que plures sunt: alia est em̄ relatio
p̄ris: alia filij: s̄ ex ip̄a sua essētia q̄ plu
ralitatem nō admittit emittit p̄r z fili^{us}
tm̄ pariter bonū. Sicut ergo singul^{us} p̄r
est sumus spūs z singulus fili^{us} est sum^{us}
spūs z simul p̄r z fili^{us} non duo sed vn^{us}
spūs: ita a singulo p̄re manat tot^{us} amor
summi spūs z a singulo filio totus z si
mul a patre z filio non duo toti sed vn^{us}
idemqz totus.

Quid non sit eoz filius.

Cap. liij.

Quid ergo cū hic amor parit ha
beat esse a p̄re z filio z sic simul
sit ambob^{us} vt nullaten^{us} dissimi
lis sit illis sed oīno idēz sit quod illi nū
quid filius eoz aut p̄les estimādus est
Sed sicut verbū mox considerat se plē
esse eius a quo est euidentissime probat
promptā preferēdo p̄ris ymaginem sic
amor apte se p̄lem negat qz de p̄re z fi
lio p̄cedere intelligit nō statim tā p̄spī
catā exhibet se cōtemplati eius ex quo
est similitudinē q̄uis ip̄m p̄siderata ra
tio doceat oīno idipm̄ esse q̄ est p̄r z fi
lius. Deniqz si p̄les eoz est: aut alt^{er} eoz
erit p̄r ei^{us} alter m̄r aut vterqz pater siue
m̄r est que oīa veritati repugnare vidē
tur. Qm̄ nāqz nullaten^{us} aliter a p̄re pro
cedit q̄ a filio nulla veritas patitur vt
dissimili vocabulo ad illū p̄r z fili^{us} refe
rant. Non est igit alter p̄r eius alter
m̄r vt aut duo aliqua sint que singula p̄
fectā z nulla consideratōe differētez ha
beant pariter ad aliud vnū p̄ris aut ma
tris habitudinē nlla natura aliquo mō
strari cōcedit exēplo. Ergo nō est vter
qz scilicet p̄r z filius p̄r z m̄r amoris a se
manantis. Nequa qz itaqz videt verita
ti conuenire vt idēz amor eozum filius
sit aut proles.

Quid sol^{us} p̄r sit genitorz ingenit^{us} solus.

Monologion

filius genitus solus amor nec genitor nec ingenuus.

¶ Capitulum. liiij.

Sed videtur tamen amor idem nec omnino secundum communis locutionis modum dici posse ingenuus nec ita proprie sic verbum genitus. ¶ Solus enim sepe dicere aliquid gigni ex ea re de qua existit ut cum dicimus splendorem aut calorem gigni ab igne seu aliquem effectum ex causa sua. ¶ Secundum hanc igitur rationem amor a summo spiritu existens non omnino asseri potest ingenuus ita vero proprie sicut verbum dici genitus non potest quod verbum verissimum esse plene et verissimum filium amorem vero nullatenus filium aut plene esse manifestum est. Potest itaque in eo debet dici solus ille cuius verbum est genitor et ingenuus quia solus est pater et pater et nullo modo ab alio est. Solus autem verbum genitum quod solus filius et plene est. Solus vero amor utriusque nec genitus quod nec filius est nec plene est: nec omnino non est ab alio.

Quod amor idem sit increatus et creator sicut pater et filius et cum ipse tum illis non tres sed unus increatus et unus creator et quod idem possit dici spiritus patris et filii. lvi.

Quomodo autem idem amor singularis est summa essentia sicut pater et filius et tamen simul pater et filius et amor utriusque non plures sed una summa essentia que sola a nullo facta non per aliud quam per se omnia fecit necesse est ut quodammodo singularis pater et singularis filius et increatus et creator ita et amor singularis sic increatus et creator et tamen omnes tres simul et non plures sed unus increatus et unus creator. ¶ Patrem itaque nullus facit siue creat aut gignit: filium vero pater solus gignit sed non facit: pater autem pater et filius non faciunt neque gignunt sed quodammodo sic dici potest spirare suum amorem quousque enim non nisi amore spirare suum me incommutabilis essentia tamen ipse suum amorem a se ineffabiliter procedente non descendendo ab illa sed existendo ex illa foras

non alio modo videtur posse dici aptius ex se emittere quam spirare. ¶ Quod si dici potest sicut verbum summe essentie filius est eius: ita eiusdem amor satis venienter appellari potest spiritus eius ut cum essentialiter ipse sit spiritus: tamen quod pater et filius illi non putetur alicui spiritus quod nec pater ab illo alio est nec filius a patre quasi spirante nascitur iste autem est spiritus utriusque quod ab utroque suo quodammodo inuitabili modo spirante procedit mirabiliter: ¶ Qui etiam ex eo quod est communio patris et filii non absque ratione quasi proprie assumere posse videtur aliquod nomen quod patri filioque commune sit si proprie nominis exigit indigentia. ¶ Quod quidem si fiat scilicet ut ipse amor nomine spiritus quam substantiam pariter patris et filii significat quasi proprie designet. Ad hoc quod non inutiliter valebit ut per hoc idipsum esse quod est pater et filius quousque ab illis esse suum habeat intimeretur.

Quod sicut filius est essentia vel sapientia patris eo sensu quod habeat eandem essentiam vel sapientiam quam pater sic idem spiritus sit pater et filii essentia et sapientia et similia. ¶ Capitulum. lvj.

Potest quod quodammodo filius est substantia et virtus patris eo sensu quod habet eandem essentiam et sapientiam et virtutem quam pater ita utriusque spiritus intelligi essentia vel sapientia vel virtus patris et filii quod habet omnino eandem quam habent illi.

Quod pater et filius et eorum spiritus pariter sunt in se inuicem. ¶ Capitulum. lvij.

Intendendum est intueri in patre et filio et utriusque spiritum quod sint in se inuicem esse tanta equalitate et nullum alium excedat. ¶ Preter hoc enim quod unusquisque eorum sic est perfecte summa essentia ut tamen omnes tres simul non sit nisi essentia una summa: quod nec sine se vel extra se nec maior vel minor seipsa esse potest.

Per singulos tamen idipsum non minus valet probari. ¶ Est etenim totus pater in filio et communis spiritus et filius in patre et eodem spiritus et idem spiritus in patre et filio quod memoria summe essentie tota est in eis intelligetia et amor et amor in memoria et intelligetia. ¶ Totam quippe suam mem-

b. iij.

moziā sūm^o intelligit spūs z amat z totius intelligentie meminit et totā amat et totius amoris meminit z totū intelligit. **I**ntelligerit autē in memoria pater in intelligentia filius in amore vtriusq; spūs. Tanta igitur pater z filius z vtriusq; spūs: equalitate sese cōplectuntur et sunt in se inuicem vt nullus eorū aliū excedere aut sine eo esse p̄betur.

Nullus eorū alio indigeat ad memorandū vel intelligēdum vel amādū quia singulus quisq; cuz memoria z intelligentia et amor z quicqd̄ necesse est in esse summe essentie. **C**ap. lviij.

Ed in hijs nullatenus negligēter: memorie cōmēdantur q̄ intuiti mibi occurrit existimo. Sic em̄ necesse est vt pater intelligatur memoria: filius intelligentia: spūs amor: vt nec pater indigeat filio aut commūi spū nec filius patre vel eodem spū siue idem spūs patre et filio quasi pater per se meminisse soluz possit: intelligere autē non nisi per filiū et amare nō nisi per suū filijq; spū: et filius per se intelligere tm̄ queat p̄rem aut memor sit p̄ spiritum suū amet z idem spūs p̄ se non aliud q̄ amare valeat sed pater illi sit memor z filius illi intelligat. **N**az cū in hijs tribus vnusquisq; singulus sit sūma essentia et summa sapiētia sic perfecta vt ip̄a per se memor sit z intelligat z amet necesse est vt nullus eorum trium alio indigeat aut ad memorandum aut ad intelligēdum aut ad amādum. Singulus em̄ quisq; essentialiter est: et memoria et intelligentia z amor z quicquid summe est necesse in esse essentie.

Namen non sint tres sed vnus seu pater seu filius seu vtriusq; spūs. .lix.

Quandam hic video questionē occurrere. Nam si pater ita est intelligentia z amor sicut ē memoria z fili^o sic ē memoria et amor quomodo est intelligentia z vtriusq; spirit^o

non minus est memoria et intelligentia q̄ amor: quomodo non est pater et fili^o et alicuius spūs z quare non est fili^o pater et spūs alicuius: et cur non est idem spūs alicuius pater z alicuius filius sic quippe intelligebat q̄ memoria esset p̄ filius intelligentia vtriusq; spūs amor? **T**erū hec questio non difficile soluitur si ea que iam ratione inuēta sūt considerent. **I**dcirco em̄ nō est pater filius aut alterius spūs licet sit intelligentia genita z amor q̄ non est intelligentia genita aut amor ab aliquo p̄cedens sed quicquid est gignens est tm̄ z a quo p̄cedit alius: filius quoq; ideo nō est pater aut alicuius spūs q̄uis seipso memor sit et amet quia non est memoria gignēs aut amor ab alio ad similitudinem sui spūs p̄cedens sed quicquid existit tantū gignitur et est a quo spūs p̄cedit. **S**piritum quoq; nō cogit esse patrem aut filium hic quia cōtētus est memoria aut intelligentia sua cuz nō sit memoria gignens aut intelligentia genita sed solū quicquid est p̄cedat. **Q**uid igitur prohibet concludi quia vnus tm̄ est in summa essentia pater vnus filius vnus spiritus: z nō tres patres aut filij aut spūs

Quomō ex hijs multi filij nasci videntur. **C**apitulū. lx.

Ed ne forte repugnet huic assertioni q̄ intueor nam dubiū esse non debet quia pater z filius et eorū spūs vnusquisq; seipm̄ z alios ambos dicit sicut se z alios intelligit. **Q**uod si ita est quō nō sunt in summa essentia tota verba q̄t sunt dicentes et q̄t sunt que dicuntur? **S**i em̄ plures homines vnū aliud cogitatōe dicant tot eius vidētur esse verba q̄t sunt cogitatōes quia in singulorum cogitatōibus verbuz eius est. **I**tem si vnus hō cogitet aliqua plura tot verba sūt in mēte cogitātis quot sūt res cogitate. **S**ed in hominis cogitatione non cogitat aliquid quod extra

Monologion

eius mentem est non nascitur verbum cogitate rei ex ipsa re: quia ipsa absens est a cogitationis intuitu sed ex rei aliqua similitudine vel ymagine que est in cogitantis memoria aut forte que tunc cum cogitat per corporeum sensum ex re presentata in mentem attrahitur. In summa vero essentia sic sibi semper sunt presentes pater et filius et eorum spiritus. **U**lt est enim sicut iam prospectum est unusquisque non minus in alijs quam in seipso ut cum inuicem se dicunt sic videntur idem ipse qui dicit gignere verbum suum quemadmodum cum a seipso dicitur. **Q**uod ergo nihil gignit filius aut eius pater quam spiritus? si unusquisque eorum verbum suum gignit cum a seipso dicitur vel ab alio? **Q**uod autem verba propriari possunt de summa nasci sibi tota est necesse est sed superiorum consideratione filios gignere et tota emittere spiritus. **H**ac itaque ratione videntur in illa esse non solum multi presens et filij et procedentes: sed et alie naturas aut certe pater et filius et eorum spiritus de quibus iam certissimum est quia vere existunt non sunt tres dicentes quibus singulus quisque seipsum et alios duos dicit. **S**icut enim summe sapientie inest scire et intelligere: ita utique eterne incommutabilisque scientie et intelligentie naturale est id semper presens intueri quod scit et intelligit. **N**ihil autem aliud est summo spiritui huius dicere quam quasi cogitatio intueri sicut nostre mentis locutio nihil aliud est quam cogitantis inspectio. **C**ertissimum autem iam considerare rationes reddiderunt quod summe nature inest essentialiter id est perfecte conuenire patri et filio et eorum spiritui singulativim et tamen idem si simul dicatur de tribus non admittere pluralitatem. **U**t ergo constet quia sicut pertinet ad eius scientiam scientiam et intelligentiam sicut eius scire et intelligere non est aliud quam dicere: id est semper presens intueri quod sit et intelligit necesse est ut quemadmodum singulus pater et singulus filius et singulus eorum spiritus est sciens et intelligens et tamen hi tres simul non sunt

plures scientes aut intelligentes sed unus sciens et unus intelligens ita unusquisque sit dicens: nec tamen sint tres dicentes simul sed unus dicens. **H**inc illud quoque liquide cognosci potest quia cum hi tres dicuntur vel a seipsis vel ab inuicem non sunt plura que dicuntur. **Q**uid namque ibi dicit nisi eorum essentia? **S**i ergo illa una sola est unum solum est quod dicitur ergo unum solum est in illis quod dicit et unum quod dicitur. **U**na quippe sapientia est que in illis dicit et una sibi que dicitur consequitur non ibi esse plura verba sed unum.

Licet igitur unusquisque seipsum et omnes inuicem dicant impossibile tamen est in summa essentia esse verbum aliud preter illud de quo iam constat quod sic nascitur ex eo cuius est verbum et ut vera eius dici possit ymago et vere filius eius sit. **I**n quo mixtum quoddam et inexplicabile video. **E**cce enim cum manifestum sit unumquemque scilicet patrem et filium et patris filijque spiritum pariter se et ambos alios dicere et unum solum ibi esse verbum nullatenus tamen ipsum verbum videtur posse dici verbum omnium trium sed tantum unius eorum constat enim ipsum esse ymaginem et filium eius cuius est verbum et patet quia nec ymago nec filius suum se precedentis spiritus congrue dici potest. **N**am a seipso nec ex procedente a se nascitur nec seipsum aut procedentem a se existendo imitatur. **S**eipsum quippe non imitatur nec a se trahit existendi similitudinem quia imitatio et similitudo non est in uno solo sed in pluribus. **I**llum vero non imitatur nec ad eius similitudinem existit: quia iste non habet ab illo esse sed ille ab isto.

Quod non sit ibi nisi unus unus. **I**xi.

Restat igitur solum verbum illi soli? **R**e de quo nascendo habet esse et ad cuiusmodam similitudinem existit. **U**nus ergo pater non plures presens unum filium non plures filij idem unum procedens spiritus non plures procedentes spiritus sunt in summa essentia. **Q**ui cum ita tres sint ut nunquam pater sit filius

Liber Anselmi

aut procedens spūs nec filius aliquando sit p̄f aut spūs pcedēs nec vnq̄ spiritus patris aut filij sit pater: aut filius et singulus quisq; si sit pfectus vt nullo mō indigeat id tñ qđ sunt sic est vnū vt sicut de singulis pluralit̄ dici nō p̄t ita nec de trib' s̄l'z cū parit̄ vnusq; seipz et oēs inuicē se dicāt nō tñ sūt ibi plura v̄ba s̄ vnū et ipm non singuloz aut omniū simul sed vnus tātum.

Hoc licet inexplicabile sit tamē credendum sit. **Capitulū. lxxij.**

Uidet̄ mihi hui' tā sublimis rei secretū trāscēdere oēm intellectus acies hūani et idcirco conatū explicādī qualr̄ s̄ sit cōtinēdū puto.

Sufficere nāq; debere existimo rem incōprehensibile indagātī si ad h̄ rōnanz do puenit vt eaz certissime cognoscat etiā si penetrare nequeat intellectu quō ita sit nec idcirco min' hīs adhibēdā fidei certitudinem q̄ pbatōib' necessarijs nulla alia repugnāte rōe asserueit si sue naturalis altitudis incōprehensibilitate explicare nō paciātur. **Q**uid aut̄ tñ incōprehensibile tā ineffabile q̄ id q̄ supra oīa est: **Q**uapropt̄ si ea q̄ de sūma eēntia hacten' disputata sūt necessarijs sūt rōib' asserta q̄uis sic intellectu penetrari nō possint vt et v̄bis valeāt explicari nullatenus tñ certitudis eoz mutat soliditas.

Nam si superior' p̄sideratio rōnabilit̄ cōprehēdit incōprehensibile esse quō eadez sūma sapia sciat ea que fecit de qb' taz multa nos scire necesse ē: qđ explicet quō sciat aut dicat seipam de q̄ aut nihil aut vix aliqd ab hōie sciri possibile ē: **E**rgo si in eo q̄ seipam dicit generat pater et generat̄ fili' generationē eius quis enarrabit. **S**ed rursū si ita ratio ineffabilitatis illius habet imo quia sic ē quō stabat quicqd de illa s̄ba secundum p̄ris et filijz pcedētis habitudinē disputatū est: **N**az si vera illud ratione explicatū est qualiter est illa ineffabilis?

aut si illa ineffabilis est quō est ita sicut disputatū est: an quodā ten' de illa potuit explicari et ideo nihil p̄hibet eē verū q̄ disputatū est. **S**ed quia penitus non potuit cōprehēdi idcirco est ineffabilis. **S**ed ad illud quid respōderi poterit q̄ iam supra hec in ipa disputatōe constitit qz sicut est sūma essentia supra et extra oēm aliā naturā vt si quādo de illa dicit̄ aliud verbis que cōmunia sūt alijs naturis sensus nullatenus sit cōmunis. **Q**uem em̄ sensū in oibus hīs verbis que cogitavi intellexi nisi cōmūnem et vsitatū. **S**i ergo vsitatus sensus verborum alienus est ab illa qcquid rationatus sum nō pertinet ad illā. **Q**uō igitur verū est inuentū esse aliquid de sūma essentia si qđ est inuentū loq̄e diuersum est ab illa: **Q**uid ergo an quō inuentum est aliquid de incōprehensibili re et quodammō nihil p̄spectū est de ea: **S**epe nāq; multa dicimus que pprie sicut sunt nō exprimimus sed per aliud significamus id quod pprie aut volum' aut non possumus deprimere: vt cū p̄ enigmata loquimur et sepe videmus aliqd nō pprie quemadmodū res ipa est sed per aliquā similitudinem aut ymaginem vt cū vultū alicuius cōsideram' in speculo sic quippe vnā eandemq; rem dicimus et non dicimus videmus et nō videmus. **D**icimus et videmus per aliud non dicimus et non videmus per suam proprietatem.

Quomō de ineffabili re verū disputatum sit. **Capitulū. lxxij.**

Nec itaq; ratione nihil prohibet et verum esse q̄ disputatum est hactenus de summa natura: et ipam tamē nihilominus ineffabile consistere: sed nequaquā illa putetur per essentie sue proprietatem expressa sed vt cuiq; per aliud designata. **N**ā q̄cūq; noīa de illa natura dici posse vidēt nō tñ mihi eā ostēdūt p̄ proprietatē q̄ p̄ aliq̄ inuēt

Monologion

similitudinē. Etenim cū eorūdem vocū significatōes cogito familiari^o cōcipio mente qđ in rebus factis cōspicio qđ id quoq; omnem humanū intellectū transcendere intelligo nā valde min^o aliqđ imo longe aliud in mēte mea sua significatōe cōstituūt qđ sit illud ad qđ intelligēdam p hanc tenuam significatōem mens ipa mea conat^o pficere. **N**ā nec nomē sapiētie mihi sufficit ostēdere. illud per quod oīa facta sūt de nihilo et seruātur a nihilo nec nomē essētie mihi valet exprimere illud qđ p singl^{arē} altitudinem lōge ē supra oīa z p naturalē proprietatē valde est extra oīa. Si ergo illa naturā ineffabilis est quia p verba sicuti est nullatenus valet intimari^z falsū non est si quid de illa ratione docēte p aliud velud in enigmate p̄ estimari. **P** rationalē mentē maxime accedat ad cognoscēdū sūmā eēntiā. lxiiij. **Q**uam igit^o pateat qđ nihil de hac natura possit p̄cipi p suā proprietatem sed p aliud certū est quia p illud magis ad eius cognitōem accedat qđ illi magis p similitudinem p̄p̄inquat. **Q**uicqđ em̄ inter creata cōstat illi esse simili^o id necesse est esse natura p̄stantius. Quapropter p maiorem similitudinem plus iuuat mentē indagātem sūmo veritati p̄p̄quare z p excellētiorē creatā essētiā plus docet quid de create mens ipa debeat estiare. **P**rocul dubio itaq; tāto altius creatrix essētia cognoscit^o quāto p p̄p̄quiores sibi creaturā indagat. **N**ā qđ oīs essētia in quātū est in tñ sit sūme similis essētie ratio iaz supra considerata dubitari nō p̄mittit. **P**atet itaq; qđ sicut sola ē mēs rationalis inter oēs creaturas qđ ad ei^o inuestigatōez assurgere valeat ita nihilomin^o eadez sola est p quā maxime ipa met ad eiusdez inuētōem proficere queat. **N**ā tam cognitū est quia h ille maxime per naturalis essētie p̄p̄inquat: simi-

litudinē. **Q**uid igit^o aptius qđ qđ mēs rationalis quāto studiosius ad se discendum intendit tanto efficacius ad illius cognitionem ascendit: z quāto seipsam intueri negligit tanto ab eius speculatione descendit.

Q mens ipa speculum eius z ymagō eius sit. **C**apitulū. lxxv:

Aptissime igitur sibi met eēve lut speculum dici potest in quo speculetur et ita dicam ymaginem eius quā facie ad facie videre neāt. **N**am si mēs ipa sola ex omnib^o que facta sūt sui memor z intelligēs z amās esse potest nō video cur neget esse in illa vera ymago illius essētie que p sui memoriā z intelligentiā z amorē in trinitate ineffabili p̄sistit. **A**c certe inde veri^o illi^o eē se pbat ymaginē qđ illi^o potest eē memor illā intelligere z amare. **I**n qđ em̄ maior ē z illi similior et verior i eo illi^o eē ymago cognoscit^o oīno at cogitari nō potest rationali creaturē naturaliter eē datū aliud tā p̄cipuū tamq; simile summe sapiētie qđ hic qđ potest reminisci z intelligere z amare id quod optim^o esset maximū est oīm. **N**ihil igit^o aliud est inditū alicui creature qđ sic proferat ymaginem creatoris. **C**onsequi itaq; videtur: quia rationalis creatura nihil tñ debet studere qđ hanc ymaginēz sibi per naturalem potētiam impressaz per volūtarium effectū exprimere. **E**tenim p̄ter h̄ quia creati se debet hocipm qđ est. **H**inc quoq; quia nil tam p̄cipuum posse qđ reminisci z intelligere z amare summū bonum cognoscitur nimirū nihil tam p̄cipue debere velle conuincitur. **Q**uis enim neget quecunq; meliora sūt in potestate ea magis esse debere in volūtate. **D**eniq; rōnali nature nō ē aliud eē rationalē qđ posse discernere iustū a nō iusto verū a nō vō: bonū a nō bono mai^o bonū a min^o bono: h̄ aut^o posse omnino inutile est illi z supuacūā

Liber Anselmi

nisi quod discernit amet: vel reprobet secū-
dum de discretōis iudiciū.

¶ Rationalis creatura ad amādum
illum facta sit. **¶** Capitulū. lxxj.

Rinc itaq; satis patēter videt eē
rationale ad h̄ existere: vt sicut
ratione discretōis aliud maius
vel minus bonū siue non bonū iudicat.

Ita maius aut min⁹ id amet aut respu-
at. **¶** Nihil igit aptius quā rationalez
creaturā ad h̄ esse factā vt sūmā essētiaz
amet sup oīa bona sicut ipa est sūmum
bonū: imo vt nihil amet nisi illā aut pro-
pter illā quia illa est bona p se: nihil est
bonū nisi p illā. Amare aut eā nequit ni-
si eius reminisci ⁊ eā studiūt intelligere

¶ Laz ergo est rationale creaturā totum
suū velle ⁊ posse ad memorādū ⁊ intel-
ligendū ⁊ amādū summū bonū impen-
dere debere ad quod ipam esse suum se co-
gnoscat habere.

¶ Anima semp illā amās aliquādo
vere beate viuat. **¶** Capitulū. lxxij.

Dubiū aut non est aiām hūanā
esse rationale creaturam. Ergo
necesse est eaz esse factā ad h̄ vt
amet sūmā essētā. **¶** Necesse est igitur
eā esse factā vel ad hoc vt sine fine amet
aut ad h̄ vt aliquādo vel spōte vel vio-
lēter hūc amorē amittat. Sed nephas
est estimare sūmā sapiētā ad h̄ eā fecis-
se vt aliquādo tm̄ bonū aut contēpnat
aut volēs tenere aliqua violētia pdat.

¶ Restat igit eaz esse quod h̄ factā vt sine
fine amet summā essētā: hoc facere nō
potest nisi semp viuat. Sic igit est factā
vt semp viuat si semper velit facere ad
quod facta est.

¶ Illa se amāti seipaz retribuat. lxxij.

Deinde incōueniēs est nimis sū-
mo bono sūmeq; sapiētī ⁊ om-
nipotētī creatorī vt quod fecit
esse ad se amādum id faciat non esse: q̄
diu vere amauerit ⁊ quod sponte dedit nō
amāti vt semp amaret id auferat vt au-

ferri pmittat amanti vt ex necessitate nō
amet presertim cū dubitari nullatenus
debeat q̄ ipse oēm naturam se vere amā-
tem amet. **¶** Quare manifestū est hūa-
na anime nūq; auferri suā vitā si sem-
per studeat amare sūmam vitā. Quali-
ter ergo viuat? Quid in agēdo est lon-
ga vita: nisi sit amolestiaz incursiōe de-
secura? Quisquis em̄ dū viuat aut timē-
do aut paciēdo molestijs subiacer: aut
falsa securitate fallit quid nisi misere vi-
uit? Si quis aut ab hīs libere viuat brē
viuit. **¶** Sed absurdissimū ē vt aliqua
natura semp amādo illū qui est summe
bonus ⁊ oēs semp misere viuat: liquet
igit hūanaz aiām huius esse vt si seruet
id ad quod est aliquādo vera secura ab
ista morte ⁊ omni alia molestia beate vi-
uat. **¶** Deniq; nullatenus verū videri
potest vt iustissimus ⁊ potētissimus ni-
hil retribuat amanti se pseueranter cui
non amāti tribuit essentiā vt amās esse
possit. Si em̄ nihil retribuunt amāti non
discernit iustissimus inter amātem ⁊ cō-
tēpnētem id quod summe amari debet
nec amat amātes se aut non prodest ab
illo amari que omnia ab illo dissonant:
retribuunt igit omni se amare pseuerāti.
¶ Quid attribuit si nihilo dedit rationa-
lem essentiā vt amans esset quid dabit
amāti si amare non cesset. Si tam gran-
de est q̄ amorī famulā: quantū grande
est q̄ amorī recōpēsā. **¶** Et si tale ē amo-
ris fulcimentū quale est amoris emoli-
mentū. Nam si rationalis creatura que
sibi inutilis ē sine hoc amore sic eminet
in oibus creaturis vt q; nihil potest eē
premiū huius amoris nisi q̄ supeminet
in oibus naturis. **¶** Etenim ipm̄ idēz bo-
num q̄ sic amare exigit: nō minus se ab
amante desiderari cogit. Nam quis sic
amet iusticiam: veritatem: beatitudi-
nem: incorruptibilitatez: vt hīs frui nō
appetat. **¶** Quid ergo summa bonitas
retribuunt amāti et consideranti se nisi se

Monologion

ipam. Nam quicquid aliud tribuat non retribuit quia nec recompensatur amori nec consolatur amantem nec faciat desideratum. Et si se vult amari et desiderari ut aliud retribuat nec se vult amari et desiderari propter se sed propter aliud et sic non vult se amari sed aliud quod cogitari nequias est. Nihil ergo verius quam quod omnis anima rationalis si quoad modum debeat studeat amando desiderare summam beatitudinem aliquando illam ad fruendum percipiat ut quod nunc videt quasi per speculum et in enigmate tunc videat facie ad faciem.

Quod omnis humana anima sit immortalis. lxxix.
Verum autem ea sine fine fruatur durabitare stultissimum est: quoniam illa fruens nec timore torqueri poterit: nec fallaci securitate decipi: nec eius indignitatem iam ex parte illa poterit non amare: nec illa deseret amantem se: nec aliquid erit potest quod eas seperet inuitas. Quare quocumque anima summa beatitudinem semel frui ceperit eterne beata erit. Hinc utique consequenter colligitur quod illa que summi boni amorem contempnit eternam miseriam incurrit. Nam si dicitur quod pro tali contemptu sic iustius puniatur ut ipsum esse vel vitam perdat quia se non videtur ad id ad quod est facta nullatenus hec admittit ratio ut post tantam culpam pro pena recipiat esse quod erat ante omnem culpam. Quippe antequam esset nec culpam habere nec penam sentire poterat. Si ergo anima contempnens id ad quod facta est sic moritur ut nihil sentiat: aut ut omnino nihil sit similiter se habebit. et in maxima culpa et sine omni culpa nec discernet summe sapiens iusticiam inter id quod nullum bonum potest et nullum malum vult ad id quod maximum bonum potest et maximum malum vult. Ad hoc satis patet quod inconueniens sit.

Quod autem semper misera aut aliquando beata vere sit. Capitulum lxx.

Nihil igitur videri potest conuenientius et nihil credi debet cer-

tius quam hominis animam sic esse factam: ut si contempnat amare summam essentiam eternam pacietur miseriam: ut sic amans eterno gaudebit premio: ita contempnens eterna pena doleat: et sicut illa sentiat immutabilem sufficientiam: ita ista sentiat insolubilem indigentiam. Sed nec amantem animam necesse est eterne beatam esse: contempnentes miseriam si sit mortalis. Siue igitur amet siue contempnat id ad quod amandum creata est: necesse est eam immortalem esse. Si autem sunt aliquae anime nec amantes nec contempnentes iudicande sunt sicut esse videntur anime insensitum quid de his scicandum est siue sunt mortales siue immortales. Sed proculdubio omnes humane anime eiusdem nature sunt. Quare quoniam constat esse quasdam immortales: necesse est omnem animam esse immortalis. Verum cum omnino quod viuunt aut nunquam aut aliquando sit vere securum ab omni molestia: nihilominus est necesse omnem humanam animam aut semper miseram esse aut aliquando viuere beatam.

Quod nulla anima iniuste priuetur summo bono et quod omnino ad ipsum sit. Capitulum lxxi.

Quare vero anime incunctanter iudicande sunt sic amantes illud ad quod amandum facte sunt: ut illo quocumque frui que autem sint contempnentes ut illo semper indigere mereantur: aut qualiter quoque merito ille que nec amantes nec contempnentes dici posse videntur ad beatitudinem eternam miseriam ne distribuatur aliquid mortalius disputando posse comprehendere proculdubio vel difficillime vel impossibile existimo quod tam a summo iusto summeque bono creatore rerum nulla eo bono ad quod facta est iniuste priuetur certissime est tenendum et ad idem ipsum bonum est omni homini toto corde tota anima tota mente amando et desiderando intendendum.

Quod summa essentia sit sepanda. lxxii.

Sed in hac intentione humana anima nullatenus se poterit

exercere si desperet quo intendit se posse puenire. Quapropter quātū est ei vtile studiū ad nitēdū tātūz necessaria ē spes ptingēdi. Amare autē z sperare nō potest q̄ non credit. Expedi itaq; eidem hūāne aie summa essētia z ea sine quib⁹ illa amari nō potest credere: vt illa credēdo tendat in illā quod idē apte breuiusq; si gnari posse puto si p eo q̄ est credendo tendere in summā essētia dicat credere i summā essētia. Nam si quis dicat se credere in illam satis videt ostēdere z p fidem quā p̄tēf ad sūmā se tēdere essētia z illā se credere que ad hāc p̄tinet in tētōem nā non videt credere in illā siue qui credit q̄ attēdendū in illā nō p̄tinet siue qui p hoc q̄ credit nō ad illā tendit.

¶ Credēdū sit in illā. **¶** Cap. lxxiij.

Et fortasse idifferēter dici potest credere in illā z ad illā sicut pro eodem accipi p̄t credēdo tēdere in illā z ad illā nisi quia quisq; tendēdo ad illā puenerit nō extra illā remanebit sed intra illā pmanebit et express⁹ et familiarius significet si dicat tēdēdū esse in illā quā si dicat ad illā. Hac itaq; ratione puto cōguētius posse dici credēdū esse in illā quā ad illam.

¶ In p̄m z filiū z eorū sp̄m pariter et in singulos simul in tres credendum sit. **¶** Capitulū. lxxiij.

Credēdū igit̄ est pariter in p̄m et filiū z eorū sp̄m z in singulos et simul in tres qz et singulus p̄t et singulus filius z singul⁹ eorū sp̄s est sūma essētia z simul p̄t z fili⁹ cū suo spū sunt vna eademq; sūma essētia in quā solam oīs homo debet credere quia ē sol⁹ finis quē in omni cogitatu actuq; suo per amorem debet intēdere vnde manifestum est quia sicut in illā tēdere nō credit illā nullus potest ita eā credere non tendat in illā nulli p̄dest. (lxxv)

¶ Que sit viua que mortua fides. Quapropter quacūq; certitudine

credat tāta res inutilis erit fides et qua si mortuum aliquid nisi dilectione valeat z viuat. Etenim nullatenus fidez illam quā cōpotens comitatur dilectio si se oportunitas offerat operādi ociosam eē sed magis se quadā op̄ez exercere frequētia qd sine dilectiōe facere nō posset vel h̄ solo p̄bari potest qz q̄ sūmā iusticiā diligit nihil iustū contēnere nihil valet iniustū admittere. Ergo qm̄ q̄ aliqd op̄at inesse sibi vitā siue qua operari nō valeret ostēdit nō absurde dicat operosa fides viuere qz habet vitā dilectōis si ne qua nō operaret z ociosa fides nō viue qz caret vita dilectōis cū qua nō oīaret. Quare si cec⁹ dicat nō tm̄ q̄ pdidit visū sed qui cū debet habere non habet cur non similis p̄t dici fides sine dilectōe mortua nō qz vitaz suā: id est dilectōem pdiderit sed qz nō habet quā semp debz habere. Quēadmoduz igit̄ illa fides q̄ p dilectōem op̄at viua esse cognoscitur ita illa que p cōtēptū oīat mortua esse cognoscit. Satis itaq; cōuenienter dici p̄t viua fides credere in id in quo credi debet mortua vero fides credere tantuz id quod credi debet.

¶ Quid tres sūma essentia quodāmodo dici possit. **¶** Capitulū. lxxvj.

Ecce patet oī hōi expedire vt credat in quādā ineffabilē trinaz vnitatē z vnā trinitatē. Unā q̄ dē z vnitatē prop̄ vnā essētia trinā xō et trinitatē prop̄ tres nescio qd licet em̄ possim dicere trinitatē prop̄ p̄m z filiūm z vtriusq; sp̄m q̄ sūt tres non tm̄ possum p̄ferre vno noīe propter qd tres velut si dicerē prop̄ tres p̄sonas. Sicut si dicerē vnitatem prop̄ vnā s̄bam. Non enim putāde sunt tres persone quia oēs plures persone sic subsistunt seperatim abinuicem vt tot necesse sit esse substātiās qd sūt p̄sone q̄ in plib⁹ hoīb⁹ q̄ quot persone tot indiuidue sūt s̄be cognoscit. Quare in summa essentia sicut nō sunt

Monologion

plures sbe ita nec plures psonae. Si quis itaq; velit alicui loqui quid tres dicet eē patrē & filiū & vtriusq; spm nisi forte indigentia nois pprie conuenientius coactus elegerit aliqd de illis nomibus que pluraliter in summa essentia dici nō possint ad designādū id qd congruo nomine dici nō potest vt si dicat illā ammirabilem trinitatē esse vnā essentiā vlnaturam & tres psonas siue sbas. **N**az hec duo noia aptius eligūtur ad designādū p̄sentialitē in summa essentia qz p̄sona nō dicitur nec de indiuidua rationali natura sba p̄ncipaliter dicitur de indiuiduis que maxime in p̄sentialitate s̄sistūt. **I**ndiuidua namq; maxime s̄stant: id est s̄biacet accidētibus & ideo magis pprie nomē sbe suscipiunt. **U**nde iam supra manifestus est summa essentia que nullis s̄biacet accidētibus pprie non posse dici s̄bam nisi sba ponat p̄ essentia. **P**otest ergo hac necessitatis ratione irrephēbiliter illa summa & vna trinitas siue trina vnitas dici vna essentia & tres persone siue tres sbe. **V**idetur ergo imo incūctanter asseritur quia vero nihil est id quod dicitur deus & huic soli summe essentie pprie nomē dei assignat. **Q**uipe ois qui deū esse dicit siue vnū siue plures nō intelligit nisi aliq̄ s̄bam q̄ sentiet supra oēm naturam q̄ deus nō est ab hoibus & venerādā propter eius eminentem dignitatē & exorandā sibi prope q̄libz iminētē necessitatē. **Q**uia ipsa dominef oibus & regat oia & si solus deus. **V**l ap. lviij.

Quid at tā p̄ sua dignitate venerandū & p̄ qualibet re deprecādū quā summe bon⁹ & sūme potens spūs qui dñatur oibus & regit oia. **S**ic enī constat qz oia per sūme bonā sūmeq; sapiētē oipotētā eius facta sunt et vigēt ita minus incōueniēs est si estimeatur q̄ rebus a se factis ip̄e non dominef siue q̄ facte ab illo min⁹ potētē minus uel bono vel sapiente aut nulla penitus

ratione sed sola casuum inordinata volubilitate regatur cū ille solus sit p̄ quez cuiuslibet & sine quo nulli bono est & ex quo et per quem et in quo sunt omnia. **C**um igitur solus sit ip̄e non solū bonus creator: sed & potētissimus deus & sapientissimus rector: oim liquidissimum est hunc solum esse quē omnis alia natura scōntorum suum posse debet diligēdo venerari & venerando diligere de quo solo p̄spera sunt sperāda ad quē solum ab aduersis fugiēd: cui soli pro quauis re supplicādū. **V**ere igitur hic est non solum deus sed solus deus ineffabiliter trinus et vnus.

ExPLICIT MONOLOGION.

INCIPIT ANSELMUS DE P̄CESSIONE SP̄S SANCTI CONTRA GRECOS.

Negatur a grecis quod spūs sanctus de filio procedat: sicut nos latini confitemur nec recipiūt doctores nostros latios quos i hoc sequimur. **Q**ui quō enangelia nobiscuz veneratur et in alijs de trino vno deo credūt h̄ ip̄m per oia quod nos q̄ eadē re certissimus spero p̄ auxilium eius de spūs sancti quia si malunt solide veritati acquiescere quaz pro inani gloria contēdere p̄ hoc quod absq; ambiguitate confitētur ad h̄ q̄ nō recipiūt rationabiliter duci possūt. **Q**uis igitur multi sunt qui h̄ meli⁹ me possint efficere tamē quō mihi a plurib⁹ iungit quoz petitioni tū p̄ debito veritatis amore: tū p̄ eoz caritate & religiosa volūtate nō audeo resistere. **I**nuoco eūdē spūs sanctū vt ad hec me dignet dirigere. **H**ac itaq; spe p̄ mee sciētē hūilitate sciētioribus altiora relinquēsq; postulant aggrediar & grecoz fide atq; h̄js q̄ credūt indubitāter & confitēter pro certissimis argumētis ad rep̄p̄bādū q̄ nō credunt vtat.